ERDÉSZETI LAPOK

az Országos Erdészeti-Egyesület

KÖZLÖNYE.

Nyolczadik évfolyam. *V. füzet.* *Május 1869.*

Élősövények telepitéséről.

(Vége).

6. Miként ültessük az élősövényeket?

Ha mindazon előkészületeket megtettük, melyek föntebb elősoroltattak, — meg lehet az ültetést kezdeni; minekelőtte azonban az ültetés leirásához fognánk, tudnunk kell

1) Hogy melyik az ültetésnek legczélszerűbb ideje?

2) Hogy minő koros és minő vastagságu csemetéket ültessünk?

Lehet ugyan ültetni őszszel is még pedig a lomb hullástól kezdve egész a fagyok beálltáig; azonban a tavaszi ültetés mégis minden esetre több előnynyel bír amannál, lévén erre a legalkalmasb idő a kora tavasz egész a nedvkeringés beálltáig. Az őszi ültetést különösen akkor kéne határozottan mellőzni, ha oly fanemet ültetnénk, melyet az elfagyástól féltenünk kellene; vagy pedig ha a talaj vizenyős, nedves lenne. — Egyébiránt ne ültessünk esős időben soha, mert az átázott s fölötte lágy földdel nem lehet kellőleg elbánni; ne ültessünk továbbá fagyos időben sem, mert a hidegnek kitett ültönczök szivó gyökerei az ültetési munkálat közben könnyen elfagyhatnának; végre pedig ne ültessünk akkor, ha száraz szelek fújnak, mert ily időben a szivó gyökerek igen elszáradnak. Ha a talaj laza és száraz, hamarább hozzá lehet fogni tavaszszal

az ültetéshez, mintha az nyirkos és nehéz, mert utóbbi esetben be kell várni, mig az a nedvesség elparolgása által, kissé kiszáradt.

A második pontra vonatkozólag, az az, hogy minő koros és minő vastagságu csemetéket ültessünk, mondva volt már, hogy ültetésre az iskolázott ültönczök a legalkalmasbak.

A cseregalagonyát legjobb ültetni, ha kisujjnyi vastagságot ért, az az, 3 éves korában, föltéve ha egy éves korában át volt ültetve.

Ehhez hasonlólag lehet a lúczfenyőt is 3 éves korában átültetni.

Az ültönczök kiemelésénél arra kell vigyázni, hogy azok gyökerei sértetlenül maradjanak.

A kiemelt ültönczök gyökereit rögtön be kell födni földdel, mert különben a szivógyökök a szabad légnek kitéve, rendkivül gyorsan elszáradnának, ki kell továbbá azokból választani a selejtest, az az, minden olyan csemetét, mely megsérült vagy egyáltaljában bár mi oknál fogva az elültetésre alkalmatlan lenne, ki kell azok közül hányni. A megmaradt ültetésre alkalmas csemetéket külön kell, azok különböző vastagsága szerint, választani, mert az élősövények biztos sikerére megkivántatik, hogy különböző vastagságu csemetéket egymással ne elegyitsünk össze, mert különben az erősebbek a gyengébbeket elnyomnák, melyek ha kipusztulnának, az élősövény hézagossá válnék.

A kiválogatással egyszerre történik a csemeték megnyesése.

Ha élősövényül cseregalagonyát használunk, már jóelőre tekintettel kell lennünk arra, hogy azt idővel befonhassuk, mert a fonatlan élősövény soha sem éri el a kivánt tömöttséget.

Hogy e czélt elérhessük, megkurtitjuk a csemetéket tőbűl, egy éles kerti késsel, ferdén tett sima vágás által egész 6 hüvelyknyire a tő fölött, eltávolitva arról egyszersmind a netalán meglevő mellék ágacskákat is, melyeket szintén simán kell levágni tőből. —

A tűlevelű csemetéket nem kell megnyesni. —

A csemetéknek szerfölött hosszú s az elültetést gátló, vagy pedig sérült gyökereit, el kell szintén távolitanunk úgy a lomb mint pedig a fenyőfa ültönczöknél egyaránt.

A csemeték elszállitásánál gonddal kell lenni arra, hogy

azok gyökerei meg ne sérüljenek s hogy útközben elne száradjanak, miért is czélszerűn kell azokat a szekérre föl rakni s a gyökereket földdel jól betakarni. Ha nagyobb távolságra kéne a csemetéket elszállitani, akkor vizes moha közé rakjuk öket, mellyet útközbe néha meg öntözgetünk. —

Az itt mondottakat előre bocsátva, — lássuk most minő eljárást kell követnünk a csemeték elültetésénél? —

Legelőbb is a már megmunkált s az ültetésre előkészitett pászták közepén, egy a csemeték gyökerei hosszának s az alkalmazandó ültetési módnak megfelelő árkot húzunk végig, mi ha megtörtént, megkezdjük, az ültetést.

E czélra beillesztjük s czélszerün behelyezzük a csemetéket az árokba, melyek gyökereit egyformán szétterjesztve, lassacskán s mindig tömöttebben befödjük földdel, meg meg rázogatva nehányszor a csemetét, mig az magára meg áll. Erre mind két kézzel réányomjuk a földet a gyökérre, s ki töltjük az árok többi részét megint földdel.

A galagonya csemetéket annyira mélyesztjük a földbe, hogy a 6 hüvelykre kurtitott szárnak fele ki álljon a földből. A lúczfenyő csemetéket lehet valamivel mélyebbre rakni, mint a hogy eredetileg álltak.

A rendesen egy sorba rakott ültönczök távolsága egymástól a galagonyáknál 6—12", a lúczfenyőnél 12". Ha pedig rendkivüli tömöttség s az élősövények nagyobb ellentállhatósága kedviért az ültönczöket kettős sorba akarnók rakni, akkor a sorok távolságát egymástól 8, és az ültönczökét minden sorban 12—16 hüvelyknyire mérjük ki, olyformán rakva a csemetéket a földbe, hogy azok az alább látható pontokkal megjelölt alakot képezzék:

. . . . . .

. . . . . .

Munka könnyités végett, igen czélszerű az ültetést két munkásra bízni, kiknek egyike az ültönczöket rakja be és tartja, másika pedig a töltögetést viszi véghez.

Ha az ültetés tavaszszal történik száraz talajon, vagy aszályos

időben, akkor, s utóbbi esetben még őszszel is, meg kell a csemetéket, ha csak lehet, folyó vizzel öntözni, mely czélra igen ajánlatos, a csemetesor hosszában egy kis árkot húzni, befödve azt az öntözés után száraz finom földdel megint, s apró dombocskákat nyomva utóbbiból a csemeték tövei körül végig.

Egyébiránt hogy a csemeték gyökereit tovább a szabad légen heverni ne hagyjuk, mint a hogy azt a munkálat folyama megkivánja, mondani is fölösleges. —

7. Az élősövények ápolása és további gondozása.

Az élősövények elültetésével még nem tettünk meg mindent mi annak sikerét biztositaná, azért tehát szükséges még azok további ápolásáról is gondoskodnunk.

Erre nézve meg kell legelőször is az ültetést bizonyos időközökben kapálni, hogy a pásztának megkérgesedett fölületét feltörve, abba eső, nedvesség, jobban bele hatolhasson.

Meg kell továbbá az ültetést néha gyomlálni is, hogy annak talaját a gyom nagyon föl ne verje.

Ha a pászták talaja nagyon is megfeküdt volna, s ha az élősövény nem lenne eléggé üde, meg lehet azt a kapálás után trágya lével öntözni, s a pásztákat termékeny földdel feltölteni. Különben az élősövényt öntözgetni fölösleges, legfeljebb tartós és rendkivüli szárazság idején.

A legjobb elővigyázat mellett is megtörténhetik néha, hogy egyes ültönczök később kiszáradnak, mi által, ha azokat újakkal ki nem cserélnék, az élősövény hézagossá válnék. Ezt elkerülendők utó ültetéseket kell tennünk, melyeknél arra különösen vigyázunk, nehogy a kiszáradt csemeték kicserélésénél, a mellettök levő egészséges csemeték gyökereit meg sértsük. Pótültetéseknél mindig kissé vastagabb csemetéket válasszunk mint a minők az élősövény már megfogamzott csemetéi, hogy az egyformaság köztük megmaradjon, mert miután az újonnan beültetett csemeték egyideig, azaz míg erőre kapnak, a növésben úgyis szünetelnek, a régieknek idejök marad ezeket utólérni.

A mi az élősövény további bánlását illeti, különbséget kell tennünk arra nézve, hogy galagonyából vagy lúczfenyőből nevelünk-e sövényt.

a) Cseregalagonya sövények bánlásáról.

Már ott, holl a csemeték megnyeséséről szólottunk, emlitettük, hogy kizárólg fonott, tehát oly élősövények növelését kivánjuk tárgyalni melyek a fonatlanokkal szemben hasonlithatlan előnyökkel birnak.

Az e czélra végbevitt egysoros első ültetés, közvetlenül annak elültetése után az I. tábla 1-ső ábráján látható alakkal bírand: a tavaszi hajtás után pedig: I. tábla 2. ábrájának alakjával. A következő, tehát a második év tavaszán, a nedvkeringés beállta előtt, lemetszettnek a csemetéknek minden új hajtásai ismét vagy egy jó éles kerti késsel, vagy pedig kerti fűrésszel tőből, és pedig oly mélyen, hogy a tusak 2 hüvelyknél magasabb ne legyen, mikor is a sor az I. tábla 3 ábráján látható alakot nyerendi, mire a tusakocskák újból s oly tömötten hajtanak ki, hogy az ültetés Szent-Iván napkor már annyira bokros, mint azt az I. tábla 4 ábráján láthatni.

Már most az új hajtásokból meghagyunk minden tőn kettőt a legépebbek közül kiválasztva, ha lehet olyanokat melyek jobbról balról, az élősövény hosszirányа felé nyúlnak, a többit pedig levágjuk tőből, midőn is az élősövény Iván nap után hasonló leend, az I. tábla 5. ábrájához, ugyanazon év őszén pedig a II. tábla 6-ik ábrájához.

Ez igy meglévén a 3-ik év tavaszán a nedvkeringés előtt, megcsonkitjuk a tők fönhagyott két hajtását annyira, hogy azok megmaradt szárai 4—6 hüvelyeknél hosszabbak ne legyenek, midőn is a sor oly alakot öltend mint a hogy a II. tábla 7. abráján rajzolva van.

Az oly hajtásokat, mellyek igen gyöngék, vagy görbék, nyár folytán azok mellé szúrt 2—3′ magas karócskákhoz kötözzük hogy egyenes alakot nyerjenek. Hogy az erre következő ősszön az ültönczök minő alakot nyernek és pedig a lombhullás után, mutatja a II. táblán a 8. ábra.

Már most, azaz, negyedik évében az ültetésnek, megkezdjük az ültönczök, illetőleg az élősövény összefonását. E czélra legelébb is, még a tavaszi nedvkeringés előtt, megkurtitjuk a két ág mellékhajtásait annyira, hogy azokon csak 2—4 szem maradjon, eltávolitva egyszersmind a föntebb mondott támkarócskákat s pótolva azokat az élő-

sövény vonalába szúrt 3 lábnyira egymástól álló 3—5′ magas s 2—3″ vastag karókkal. E karókra aztán mogyoró vagy fűzfáról vágott sima vesszőket kötünk vízszintesen több sorba, s a földtől meg egymástól oly távolra, a mint azt a csemeték hossza s vastagsága épen megkivánja, (8—12″).

Ha mind ez megtörtént, — megkezdjük a csemeték egymásba fonását.

A fonást mindig a szomszédos csemeték egymás felé hajló két ágával kezdjük meg, meghajtva azokat 38 foknyi szögben, s öszvefonva fölváltva mindig két két ágat egymással. Ott, hol az ágak a vízszintes vesszőket érintik, oda kötöztetnek azok hárshéjjal, hogy meghajlott állásukat megtartsák s hogy a rácsozat által egyszersmind támogatva is legyenek. Ha az első kötözés alkalmával például 2 vízszintes vessző sor megfelelt volna a csemeték magasságának, akkor azok ágainak a felső sort túlhaladó végeit lemetszük, mi az élősövény további kifejlődésére megkivántatik.

Ekkor, tehát az első fonás és kötözés után, az élősövény már körül belől 16—20″ magassággal birand. A jövő évben egy harmadik vízszintes sor vesszőt kötünk a karókra, folytattva az időközben nött új hajtások fonását s kötözgetését mint elébb, mely munkálattal egyszerre az az előtti sorok mellékhajtásait is megnyessük, a nyiró ollóval, de csakis az élősövény két oldalán és csakis annyira, hogy a csemeték megmaradt galyai, legalább is 3″ hosszak legyenek mindkét felé, minek folytán az élősövény maga, legalább is 6″ vastagságot nyerend s ekkor, azaz 5-ik évében 28—32″, 6-ik évében pedig 40—44″ s. u. t. magassággal, s a II. tábla 9. ábráján látható alakkal birand.

Ha az élősövény tökéletes lett, a karókat ellehetne ugyan távolitani a sövény mellől, a vízszintes vessző sorok azonban hagyassanak meg okvetlenül.

Tapasztalati adatok nyomán bizton állithatni, hogy az ily módon növelt élősövények, a várakozásnak minden részben megfelelnek, s nemcsak hogy tökéletes tömöttekké s áthallanokká válandnak, hanem egyszersmind erősek, szépek, s tartósságuk kétségkivüli leend.

b) A lúczfenyő sövények bánlásáról.

Ahogy a lúczfenyő csemeték elültetését befejeztük, bántatlanul hagyjuk azokat 2 vagy 3 évig, az az mindaddig, mig a telepités sikerültnek mondható s míg az ültönczök az ültetés következtében nyert halvány színüket életfriss sötét zöld szinnel cserélték föl. Ekkor megkezdjük a nyesést; mindenesetre azonban hamarább, mint mielőtt az ültönczök az élősövény jövő magasságát elérték volna.

A csemetéket meg kell úgy a tetőn, mint pedig oldalban nyesni é. p. legjobban késő őszszel. A tető-hajtást legjobb valamivel a legfelső köröny fölött levágni. A csemeték oldalágainak megnyesésénél oda kell törekednünk, hogy az élősövény kelleténél szélesebb ne legyen, azért tehát az oldalágakat oly rövidre nyessük le a mennyire csak lehet és olyformán, hogy az élősövény hova lejjebb, annál szélesebb és tömöttebb legyen, mit az által idézhetünk elő, ha a csemeték alsó ágait csak gyengén a felsőbbeket pedig mennél feljebb, annál inkább megnyessük, mi áttal az élősövény kúpos alakot nyerend.

E módja a megnyesésnek azért szükséges, mert ámbár a lúczfenyő a beárnyékolást meglehetősen tűri, annak alsó ágai idővel mégis elszáradnának s az élősövény alja hézagossá vállnék, t. i. azokat a világosság, meleg és nedvesség élvezetétől a mondott nyesegetés módjának elhanyagolása által megfosztanók.

A nyesett részeken képződő új hajtások idővel ismét megnyesetnek, mely munkálatnál oda kell törekedni, hogy az élősövény teteje, annak szándékolt magasságában (3—4') domború alakot nyerjen.

Élősövények díszéül lehet úgy a lomb- mint pedig a fenyőfa nemeknél egyes csemetéket magasabbra növelni a többinél, alkalmazva egyébb díszitő alakzatokat is, melyeket nyesegetés által előidézni igen könnyü. —

A kész élősövények további ápolása.

A kész élősövények további ápolás nélkül, vagy igen elbokrosodnának, vagy pedig elpusztulnának idővel a rovarok káros hatása alatt,

mely okbúl elkerűlhetlen azokat folytonosan nyesegetni, mi, hogy könynyebben véghez menjen, legjobb azt a lombfáknál évenként kétszer ismételni u. m. június és september második felében, szem előtt tartva folytonosan, hogy a fenyősövényeknek föntebb érintett lejtős oldalai állandóul megmaradjanak. Továbbá gyomlálni kell az élősövényeket folytonosan, s le kell azokról szedni szorgalmasan a hernyókat s azok fészkeit, nehogy azok túlszámban elszaporodva, az élősövényt veszélyeztessék.

Hasznos végre az élősövény talaját időnként fölkapálni s ha szükséges, főleg fenyőnemeknél melyek gyökérzete sekélyebb, termékeny földdel feltölteni.

Az élősövények közt idővel támadó üregeket fűz vagy nyárfa dugványokkal ki lehet tölteni.

8. Az élősövények telepitésének költségvetése.

Az élősövények ellőállitási költségei függnek:

1) a munka bérétől,

2) attól, hogy minő mélyre és szélesre emeljük ki az élősövények főárkát,

3) a talaj minőségétől s hogy van-e, vagy volt-e azon vagy abban sok oly tárgy, melyet eltávolitani kellett; mint pld. kő, bokor, gyökerek sat.

4) attól, hogy van-e védkeritésre szükség, vagy nincsen,

5) a fölhasználandó csemeték nemétől és minőségétől,

6) attól, hogy a sövény egysoros-e, vagy kettős,

7) hogy minő távol állnak a sorok meg az ültönczök egymástól, s végre

8) hogy fonott-e az élősövény vagy fonatlan s hogy minő magas.

A következőkben megkisértjük mintáját adni annak, hogy miként lehetne az élősövények költségvetését össze állitani, alapul véve a következő tételeket:

Legyen például egy 10 öl hosszu és 3½ láb magas cseregalagonya élősövény előállitandó, melynek egy sorba ültetett csemetéi 6″ távolra állnak egymástól. A 3′ szélesre és 2′ mélyen fölásandó pászta, legyen kopasz talaj, melyen semmi fa, vagy bokor, sem pedig gyökér s

egyéb nem létezik; minőségére nézve pedig legyen az eléggé termékeny, hogy azt trágyázni ne kellessék. Védkeritésül szolgáljon egy már fön álló régi kerités. Az ültönczök legyenek p. ujjnyi vastagok és iskolázottak; mely tételek után az egyes kiadások körül belől a következők lennének:

a) 360 köbláb (60′ × 3′ × 2′ = 360c′) talajnak kiásása s ismételt betöltése:

Egy köb-öl, az az 216 köbláb földhöz megkivántatik 1 ¼, tehát 360 köblábhoz 2 napszám, mi 80 krajczárjával tenne . . . 1 ft. 60 kr.

b) 120 (10 × 12 = 120) csemetének megvásárlása, 100 darabot 1 ftjával számitva . . . . . 1 ft. 20 kr.

c) a csemeték megnyesése: erre ½ napszám a 80 kr. — ft. 40 kr.

d) az ültetés az ültető barázdával együtt sat. erre 1 napszám a 80 kr. . . . . — ft. 80 kr.

e) az élősövény befonásához szükséges rácsozathoz kell: 10 × 2 = 20 darab 1′ h. és 3″ v. karó és 10 × 4 = 40 öl mogyoró ágvessző, melynek őszszes értéke lehet p. . — ft. 70 kr.

f) a csemeték nyesegetése és a fonás; erre 3½ napszám a 80 kr. . . . . 2 ft. 80 kr.

g) kapálás, gyomlálás: erre 3 napszám a 50 kr. . . 1 ft. 50 kr.

összesen . . . . . 9 ft. 00 kr.

Tiz öl hosszu élősövény kerülne tehát a föntebbi kiszámitás szerint 9 ftba, egy öl pedig 90 krajczárba, mely öszveg oly csekély, hogy alig képzelhetni keritést, mely ha csak némileg is megfelelne czéljának, ez árban elő állitható lenne. —

Lúczfenyő élősövények előállitása hasonló körülmények mellett, alig igényelné a föntebbi költségnek felét, mert a csemeték száma csekélyebb, jóval olcsóbb s azoknak tőböli megnyesésére egybefonására s az utóbbihoz megkivántató rácsozatra szükség nincsen. Ha már most tekintetbe veszük, hogy egy föntebbi módon müvelt élősövény, minden további költség nélkül 100 évig is eltart; s ha megfontoljuk, hogy minden másnemü keritések föntartása mennyi költségbe kerül, hogy azok

legalább is minden 20 évben még megis újitandók; — elfogjuk ismerni, hogy mind az, mit az élősövények előnyeiről és hasznáról szólva, annak előállitási költségeire vonatkozólag mondottunk, valósággal úgy is van. — Egyébiránt a föntebbi példában kitett költségek csakis azon nem várt esetre vonatkoznak, ha minden ott megnevezett munkát, fogadott munkásokkal kéne végbevitetni, mert különben az élősövény még anynyiba sem kerülne; — mert ha például az ültönczöket magunk növelnők, vagy ha azokat saját erdeinkből szedhetnők össze, vagy ha végre az előforduló munkát saját cselédeink vinnék véghez, — akkor képesek lehetnénk, élősövényeket csaknem minden költség nélkül növélni s előállitani. —

Végül legyen szabad e czikket földbirtokosainknak, erdőgazdáinknak, a megyék és községek előljáróságainak, lelkészeknek, iskolatanitóknak sat. szíves figyelmébe ajánlani, hogy részint élő példával, részint pedig befolyásuk által oda hassanak, miszerint az élősövények telepitése, a népnél minél szélesebb elterjedést nyerjen.

Czáfolják meg egyesek előitéleteit, melylyel az élősövények ellen viseltetnek, és győződtessék meg a népet arról, — hogy az élősövények elismert előnyei, azok telepitését, nem egy szempontból igen kivánatossá teszik. —

Hazai erdőszetünk jelenlegi állása, s annak feladata a mostani viszonyok között.

Ha hazai erdőszetünkön mostanában végig tekintünk, sajátságos ingadozó mozgást veszünk észre, mely úgy látszik arra mutat, hogy mostani új viszonyaink között, nem tudjuk mitevők legyünk. Ezen ingadozó állapot eleven bizonysága annak hogy a régi gazdálkodás — mely eddigelé nálunk leginkább tűzifa, szén és aránylag kevés fürészelt faanyagokra szoritkozott — ki nem elégit többé; de másrészről bizonysága annak is, hogy ha bár be is látjuk egy újrendszer szükségességét, de nem bírunk annyi erővel, hogy ezen új állapotba egyszerre bele tudjuk magun-

kat találni. Hogy ez *igy* van nem tagadhatja senki, de ezen nincs is mit csudálkozni: *új* életet kezdénk, — az ipar mely nálunk eddigelé boldog álmokban szendergett, ezen állapotából a haladó kor által felrázatott, — és ez azon pillanat melyben élünk; s úgy is vagyunk vele, mint az ember kit felriasztánk álmából, hogy kérdezzünk tőle valamit, a kinek annyi időt sem engedénk, hogy szemeit kitörölhesse, és hogy tisztán lássa maga körül a történteket, és következtessen a történendőkre. Ez okozza tehát ingadozó állapotunkat!

De okozza másrészről az is, hogy hazai iparunk még csak fejlődő szakát éli, s az irány mely felé vállalatait intézni fogja világosan még fel nem ismerhető, sőt egyes ágai meg sem határozva, és így nem is tudhatjuk, mely irányban és mély úton haladhatunk legelőnyösebben, és legbiztosabban. Ébérséggel és tapintattal kell tehát mozognunk hogy ha gazdálkodásunk módját a kor kivánalmaihoz akarjuk alkalmazni, s ez csak ugyan igénybe veszi gondolkozásunk és utánnnézésünk minden rugóját, mert mondom mozognunk kell, és egymást kölcsönösen támogatnunk, hogy ha azt nem akarjuk hogy hazai iparunk a birodalom mellék tartományaiból vagy a külföldről vegye drága pénzen szükségleteit, s ha azt nem tesszük akkor az iparban annyira szükséges egyensúlyt veszélyeztetjük, s annak pangását idézzük elő. A kor kivánalmaihoz való alkalmazkodás pedig nem áll egyébben, mint hogy az iparunk eléállitásához és fejlesztéséhez szükségeltető anyagokat a kivánt menyiségben és nem túlcsigázott árak mellett — erdeink fenállásának veszélyeztetése nélkül — előállitsuk.

Szellőztessük tehát e dolgot jelenlegi álláspontunkból, s nézzük micsoda kérdések merülnek föl előttünk, hogy az ipar kivánalmainak jövedelmünk sokszorositásával a jelen és jövő veszélyeztetése nélkül eleget tehessünk, — s látni fogjuk hogy itt három kérdés tünik föl előttünk, és pedig:

1-ör. Minő anyagokat készitsünk?

2-or. Mely módon állitsuk azokat elő? és

3-or. Hogy történjék az ezekkeli kezelés, és azoknak értékesitése erdőségeink megkárositása nélkül?

I-ör. Az első kérdést: minő anyagokat készitsünk? csak úgy oldhatnók meg helyesen, ha mi az ország és birodalom nagyobb városaiból — hol az ipar és forgalom élénkebb — rendesen bizonyos időközökben minden forgalmi mozzanat felől — mely fa anyagjainkat illeti — értesittetnénk. E végett nagyon czélszerü és kivánatos volna országos erdőszeti szaklapunkba egy rendes rovatot felvenni, melyben az ország és birodalom nagyobb városaiból faanyagjaink piaczi árkelete nem különben a tudakozodás is értésünkre adatnék *). Ezen a kereskedésben annyira fontos tényezők tudása nélkül rendesen ha akad is vevő, úgyszólván potom áron adjuk el anyagjainkat: irány adóúl többnyire az uralkodó helyi tűzifa árak szolgálván, örülünk ha a kiállitási költségek leszámitása után egy pár krajczár többletet tudunk előmutatni, s e miatt gyakran nem igyekszünk fánkat eladni, ha alkalmunk is volna hozzá. Igen könnyü volna azonban a fentebbi tényezőket ismerve magunkat tájékozni, mert akkor egyebet nem kellene ki tapogatnunk, mint a szállitási költségek fölszámitását azon piaczig, a melyhez legközelebb vagyunk, vagy a hol anyagjainkat legczélszerübben és legjobban értékesiteni akarjuk. Ezen tényezők nem ismerése oka leginkább azon baklövéseknek melyek napjainkban faanyagjaink értékesitésénél sok helyen történnek. E bajon lehetne ugyan másként is segiteni, ha t. i. az illető úradalmak ezen utánkérdezésre tisztet tartanának, de ez igen költséges, — jobb mindig ha ezek felől egy országos értesitőből mindenki tudomással bír. Ezen rovatot az erdőszeti lapokba fölvenni véleményem szerint nem járna oly nehézséggel, mert e részben levelező tagokat fog kaphatni a szerkesztőség az ország vagy birodalom bármely nagyobb városaiból. És ez valóban elkerülhetetlenül szükséges is.

Úgy látszik azonban — legalább iparunk jelenlegi álláspontja után itélve — hogy az épületi anyagok, p. o. gerendák, szarufák, vasúti talapfák, deszkák, léczek (fedélre és ablakrámákra) és zsindelyek képezik most

*) Értekező úr inditványának szükségét már 1865-ben érezvén, az ország főbb fapiaczain megkisértettük tudósitókat szerezni azonban sikertelenül. A fakereskedők titkolódznak, szakembereink pedig közönyösek vagy . . . . . Újabb kisérletet tettünk ez idén ismét. — Szerk.

a főforgalmat a piaczon. Nem különben a külföldre nézve jelentékeny szerepet játszanak a hordó dongák is. A műczélokra szükséges válogatottabb faanyagról — egy pár helyet kivéve — még eddig alig van tudomásunk, úgy hát erről nem is szólhatunk.

II-or. A második kérdés: min és mely módon állitsuk fentebb elsorolt anyagainkat elő? Napjainkban a gépek mint mellőzői a sok ember-erőnek és kimélői az időnek — túlsúlyban állanak. De az erdőgazdálkodásban — hol csupán az anyagok durva kiállitásáról van a szó — a gépek jelentősége nem oly nagy. A gépek, akár gőz, akár vízi erőre alkalmazott nagyobbszerü vasszerkezetü művek roppant felszerelési költségeket igényelnek, és a durva anyagok előállitásánál még is több kézi erőt szükségelnek mint a közönséges fürész malmok; az azzal bánó személyzetnek is avatottabbnak kell lennie, mert míg a közönséges faművekhez egy egyszerü fürész mestert s egy két kisegitőt alkalmazunk, addig a gépekhez egy gépészt, egy kovácsot vagy lakatost s három négy s gyakran több segédszemélyt is kell állitanunk. Ez okozza azoknak költséges kezelését leginkább. Ide járulnak azon terhes javitási kiadások is, mellyek romlás esetében az ily gépezeteknél előfordulnak, vagy pedig szerencsétlenség által történhetnek. E miatt ezek felállitását csak is ott helyeselhetem, hol még tömérdek túlélt fakészlet áll felhalmozva, melyeknek fölhasználása mennél előbb elkerülhetetlenül szükséges; vagy hol ezek valami nagyobbszerü helyi iparvállalat gyors kiállitására vagy felszerelésére szükségesek. De helyén vannak a gőzerőmüvek ott is, hol vízhiány van, s a földolgozás csak is általok válik lehetségessé.

Hol azonban ezen körülmények nem forognak fen, ott a közönséges, helyesen összeállitott egyszerű faművek mindig előnyben maradnak, mert hol elegendő víz van, ott ezeken is jelentékeny fűrészárut lehet előállitani ha azokat több késre alkalmazzuk; hol pedig a vízi erő csekélyebb ott azokat több apró egy késes müvek felállitásával pótoljuk. Ezen apróbb fűrészmüvek igaz nem termelnek annyit mint a nagyobbszerű gépek, de nem is szükségelnek annyi és oly avatott drága erőt — melyben jelenleg még meglehetős hiányt is szenvedünk, — s romlás esetében

sem járnak oly nagy mérvü javitási költségekkel, de egy nagy előnyök még abban is áll, hogy akárhol felállithatók vagy akárhova könnyen átszállithatók lévén, a feldolgozandó fa szállitási költségeit is mérsékelni s kevesbiteni lehet mellettök, mely egy nagyobbszerü gépezet mellett lehetetlen. —

Ezek után elmondhatom azt is hogy a gépeknek — a fentebbi eseteket kivéve — csak is inkább ott van helye, hol a nevezett durva anyagok finomitás vagy átalakitás alá vétetnek. A mi teendőnkhöz leginkább az tartozik, hogy az anyagot oly állapotba hozzuk, mely által annak szállitása könnyittessék, vagy pedig hogy a nyersterméyből az távolittassék el, mely műczélokra nem alkalmatos.

A zsindelygépek sem birnak azon rendkivüli előnnyel mely hírben sok helyeken részesülnek, mert a háromféle bánlás t. i. a hasitás vagy darabokra való felfürészelés, gyalulás és vályuzás, mely kiállitásukhoz szükségeltetik szintén három egyént foglalkoztat, mely miatt naponként alig egy harmaddal képesek többet kiállitani mint a kézmunkások. — Egyedüli előnyük abban áll, hogy oly fát is lehet rajtok zsindelyekre átalakitani, mely a kézi munkások által e czélra fel nem dolgozható. De a mennyiben a zsindelygép előállitása gazdaságosabb a faanyagra nézve, annyival olcsóbb a gépi anyag a piaczon, s bátran állitom hogy nem kedvelt és e szerint nem is kapós, mert a ketté fürészelt rostok a simitó gyalulás — vagy helyesebben határozva simára való horzsolás — daczára, egy két év alatt a fedélzeten serte módra felberzelődnek, s 3—4 év alatt haszna vehetetlenekké válnak, s e mellett még nagyon is vetemlenek. Ezek után valaki azt hinné hogy én a kézi gyártmánynak vagyok barátja. Távol van tőlem, jól tudom hogy a zsindely csinálás átka még az oly erdőknek is, hol azok a legközelebbi időben vágás alá kerülő állabokban is készittetnek. Temérdek és válogatott egyenes rostú faanyagot vesznek igénybe, hát még mennyi megy forgácsba azon faanyagból?! Ezen kezeléstől valóban minden jobb belátásu erdőbarátnak, de erdőgazdának is — ha csak más mód kinálkozik a faértékitésére — irtoznia kell. Hozzá járul mindezekhez még azon hátrány is, hogy kézzel készi-

tett fazsindelyeink árkelete soha sincs arányban azon pusztitással, mely azoknak előállitásával jár; azoknak árai mindig a cserép és pala zsindelyek és a pléhfedés tortósága által módosittatnak. Reményünk van azonban épen ez oknál fogva arra, hogy ezen erdeinknek oly káros fazsindelyeket, kifogják szoritani a forgalomból a fentebb elősorolt fedélzeti anyagok.

Addig is azonban zsindely gyártásunkat módosithatnók, az által hogy azok darabokra való felvágatását kőr fürészeken eszközölnök ugyan, de a többi munkát kézzel végeztetnök, ép úgy mint a kézi zsindelyeknél. Ez által a zsindelygép azon előnyét — hogy válogatlanabb anyagot is fordithatunk e czélra, elérnők, — de elérnök azt is hogy zsindelyeink a fedélen annyira nem berzelődnének, s a miatt aztán csekély tartósságok ellen sem történnék annyi kifogás. A kétnyelü késsel való bánásnál ügyelni kell azonban a munkásoknak arra, hogy a darabot mindig alsóbb vagy is vastagabb végével fogják a fogószékbe, nehogy a rostokat felszaggassák. A darabok felvágatására szolgáló kőrfüreszek igen czélszerüen és könnyen egyesithetők a deszka fürészekkel; és pedig akként, hogy a deszka fürészt mozgató tengelyre egy szijjas kereket alkalmazunk, mely a kőrfürészt hozza mozgásba.

III-or. Hogy történjék a faanyagok kezelése, és azoknak értékitése? A kezelésre nézve is elütők a vélemények. Egyesek állitják hogy legtanácsosabb a nyersanyagot úgy a mint van természetes állapotában eladni, s a vállalkozók aztán tegyenek vele a mit akarnak, de ennek is két módja van t. i.: a vállalkozó vagy maga gazdálkodik az erdőben, vagy pedig a nyers anyagot egy kijelőlt helyen az erdőn kivül vesszi át. Mindkét mód veszedelmes: az első különösen az erdő valódi csapásaként tekinthető, szoritkozzék a vétel vagy bérlet akár bizonyos erdőrészekre, akár egyes évi vágásokra. Mindkét esetben a vevő csak az értékesebb faanyagokat fogja kiválogatni. Az ily vevőknek fő igyekezete abban központosúl, semmi kétséges jóságu csak kissé hibás anyagot is — mely még tán más czélra alkalmazható volna — nem venni át, azért is csak a lehető hengerded alakú törzseket veszik,

nehogy az elesendő értéktelenebb fáért, vagy annak földolgozásáért, s kifuvarozásáért fizetni kéntelenitessenek, egy szóval hogy a mit vesznek kapós és biztos értékü legyen, és hogy az mennél olcsóbba körüljön; a mellett az ily vevők az erdőt úgy a vágás mint a kifuvarozásnál folytonosan kárositják, s ezt egészen megakadályozni a lehetetlenségek sorába tartozik. Ki győzné a minden órán előjövő kisebb nagyobb megkárositásokat s kellemetlenségeket, s az ezeket követő kifogásokat tekintetbe venni és nyomozni, számon tartani s folytonosan biráskodni? Melyekből önként következik hogy nem szakembert az erdőbe gazdálkodni bocsátani mindig hiba, mert az az erdővel kiméletesen bánni nem tud, de saját érdeke miatt nem is fog.

A nyers vagy is gömbölyü anyagok eladásánál megemlitendők még az osztályozás különféle módjai: a vevő gyakran még oly fát is alsóbb osztályokba kiván tétetni, mely más czélra, p. o. deszka anyagról lévén szó léczre, vagy ablakrámákra és zsindelyekre igen jó s értékes lehet. Hátrányos az ily eladás azonban még azért is, hogy a hol így gazdálkodnak, ott a szerződés a legtöbb esetben nem egy, de több évekre köttetik: magától értetődik hogy valamely vállalat felszerelésekkel jár, s ép azért a vevő vagy bérlő az illyesmit magának több évekre akarja biztositani. Ki lát a jövőbe, ki tudja különösen a mostani haladó korban mit hoznak az órák, s nem még a napok, s ezt évekre belátni akarni, bizony nem könnyű. —

Ilyféle kötések és eladások csak ott menthetők, hol az értékesitendő anyag kevés, s ki nem fizeti az ily kezeléshez szükséges felszereléseket s fáradalmakat; de nagyobb terjedelmü erdőségekben hol az ily kezelés tartólagosan folytatható, sokkal helyesebben teszi az illető birtokos, ha ezt maga kezeli, s azt a hasznot mit a vevőknek és bérlőknek zsebébe hagy folyni, maga szedi fől. Hiszen az nagyon világos dolog, hogy a vevő vagy vállalkozó minden lépten nyomon mindig a maga hasznát fogja keresni, a minek természetes következése megint az, hogy a mi másnak hasznot hoz, az rendesen más avatlanabb

kárával jár. S ha ezt valaki tagadná akkor kénytelen volna azon következtetést tenni, hogy az illető kezelők vagy tisztek gazdálkodnak roszszúl, mert a hol más idegen hasznot húz, ott ők annál inkább — mint helyeség ismerők, s mint ollyanok kik mindenféle helyhez kötött szükségletek birtokában vannak — huzhatnának. Az sem ok hogy az illető birtokosok a felszerelésektől irtóznak (mert rendesen föl nem világosittatnak, vagy ha igen — akkor helytelenül); ha azt gyakran egy egyszerű vállalkozó teheti, miért ne tehetné azt egy vagyonosabb saját érdekében? S a ki így okoskodik az nem is téved. De nem az illető tisztekben van rendesen a hiba, hanem rendesen a nagyobb úradalmakban még most is fenálló rendszerben, a hol a kényúralom még most is a maga boldog aranykorát éli, hol a kisebb rangfokozatú tisztek a nagyobbak kényuralma alatt nyögnek, a hol a kisebb tisztnek, birjon bár kellő müveltséggel is, szava nincs, s kénytelen magát — ha csak kenyerét fel nem áldozza, mely tréfához különösen egy családatyának kedve nincs — vakon alárendelni jónak, roszhnak egyaránt, mit elöljárója parancsol. Ezen rendszernek még azon szomorú következménye is van, hogy ha az illető alárendeltek a balfogásokat látják is, s nem szólhatnak, később megszokják azt — látván hogy az illető birtokos nem gondol azzal — közönyösökké lesznek minden iránt, s a kenyérúr aztán pusztulással lakol elavult nézeteiért.

Ily birtokosoknak jövedelme tehát mindig azon szerencsés körülménytől függ, valjon minő értelmü és lelkületü főtisztet választottak magoknak. De álljon bármiként a dolog egy ember még is csak egy ember, több szem többet lát, több fej többet gondol, — s ha a haladó kor üdvét a szabad gondolkodás és szólástól várja, — s ha intézményeit mindég az általános többség határozata után foganatositja, úgy itt is kellene állani annak, hogy egy nagyobbszerű átváltozás vagyis vállalat kérdése, mindig az egész tisztikar véleményétől függjön, hisz úgy is ha valami rosszúl sikerül, rendesen — önhibájok nélkül — az alárendeltek szenvednek, leginkább ők okai annak hogy ha egy agyrém szerencsésen nem vitetik keresztül!

És elvégre érintetlen nem hagyhatok még néhány badarságot, mert vannak egyesek kik a jelzett fonák eljárás mentségére következő üres védelmekkel élnek. „Minek bajlodjék az illető tiszt azzal, mikor a jövedelem fáradság nélkül is befolyik, addig az erdőtiszt más teendőit végezheti,“ vagy pedig: „Czélom az hogy a kézimunka és fuvarbér — mely e vidéken hallatlan drága — lejebb szállittassék, és erre nagyon alkalmatos egy válalkozó, mert ő minden fillérét megnézi hova teszi.“ Mintha azt már egy hű tiszt vagy kezelő ép úgy nem tehetné mint egy vállalkozó?! A munkabért is lehet korlátok közt tartani, ha lelki ismeretes lépést tartunk az idővel, s meg nem vonjuk a munkástól azt, a mi őt megilleti. Nagyon természetes ha az élelmi czikkek drágúlnak, hogy többet is kell fizetnünk, de az élelmi czikkek ily emelkedése, s a munkabér ez utáni emelése még kevés embert buktatott meg, mert a többi iparczikkek árai is ezzel emelkednek rendesen.

Ismételve mondom tehát hogy jobb és előnyösebb ha az illető birtokos azon hasznot mit a vállalkozók — saját birtokán belül zsebre raknak, maga tegye zsebre. A vállalkozó a kész anyagot — oly állapotban mint azt fentebb kifejtém — kéztől kapja, s azt aztán szállitsa, finomitsa oda a hova és a hogy neki tetszik, s élénkitse vele a forgalmat az országos vagy a világ piaczon.

Nyitrai Andor.

Az úgynevezett erdészjelöltekről.

Erdészjelölt alatt oly fiatal embert értünk, aki az akademiát jó sikerrel végezvén kincstári erdőgazdaságban gyakorlati pályára lép. Ebből válik azután — ha a megszabott idő alatt államvizsgát tett — erdőgyakornok és később tisztviselő.

Ily ifjak régebben már az akademián részesültek segélypénzben és szolgálati éveikbe az ott töltött idő is beszámittatott. Tanulmányaikat végezvén erdőörökül neveztettek ki, nehogy szolgálati idejük megszakittassék és ily de csak névleges

minőségben végezték a mostani erdészjelöltek teendőit, amíg valóságos gyakornokokká vagy tisztekké neveztettek ki.

Ez úton vált lehetővé, hogy egyes tisztviselők 40 évi hű szolgálat után nehány évi teljes nyugdij élvezetében pihenhettek.

Most ellenben a fiatal szakember kincstári szolgálatba jó remény fejében lép — a nélkül hogy egy krajczárnyi államsegélyben részesülne; gyakran a legterhesebb szolgálatot végzi, egy helyről a másikra helyeztetik át — leteszi az államvizsgát is, de szolgálata mindaddig nem vétetik számba, amíg gyakornokká nem neveztetik ki, a mi legtöbb esetben 5—8 évig is eltart.

Ez elv alkalmazását a mult korszak kormánya a következő indokokra alapitotta: oly ifju, aki az akadémiát épen elhagyta, a gyakorlati életbe eleinte csekély eredménynyel használható, és munkája elegendően van megfizetve azon alkalom által melyet mivelődésére nyer.

A dolog azonban nem áll egészen így. Ily fiatal erőt rendesen nagyon is kiaknáztak, még pedig többnyire oly munka mellett, melyhez írás-olvasás igen, de tudomány nem szükséges és a mely mellett nemcsak hogy nem mivelődött, de azt is elfelejtette amit valaha iskolában és akadémián tanult.

E fölött az erdészeti pályára minálunk rendesen szegényebb sorsu fiatalok lépnek, kiknek szüleik véres verejtékük utolsó szerzeményét is oda adják, hogy a fiuk habár terhes munka utján, de a miveltebb osztályok köreiben találjanak kenyeret.

Ezeket tekintetbe véve az erdészjelölt állapota valóban szomorúnak de egyszersmind olyannak is mondható, mely az állam érdekeivel nem egyezik.

Oly fiatal ember ugyanis, ki élete legvirágzóbb korszakát folytonos nyomorban tölteni — gyakran éhséggel küzdeni kénytelen és mivelődési eszközök szerzésére mitsem fordithat; ki tisztességesebb társaságban illedelmes ruházat hiánya miatt föllépni nem képes, — és a kit még az sem vigasztal, hogy e

lesujtó küzdelmek évei valaha aggkorában fognak gyümölcsözni: az rendesen elkeseredik; bátorságát, erélyét, önérzetét veszíti, elsatnyul — vagy a legjobb esetben egészen egyoldalu géppé válik, — de nem ritkán, ha egyszer útja nyílik, a szenvedett lealázásokat és nélkülözéseket pótolni oly módon is igyekszik, mely a becsületnek és a kincstár érdekeinek megfelelni egyaránt alkalmatlan.

A kincstárnak azonban nagyon is érdekében áll, hogy magának sokoldaluan képzett, általános miveltségü és önérzettel biró becsületes tisztviselőket neveljen, ezt pedig legjobban ugy teheti, ha jeles fiatal embereket kincstári uradalmakban alkalmaz. De miután ez alkalmazás nem egyedül az ifjak kiképzése érdekében de a szolgálat hasznára is történik, méltányos és a fönntebbieknél fogva czélszerű is, hogy azokat munkájuk fejében legalább segélyben részesitse s hogy alkalmazásuk idejét szolgálati évekül számba vegye.

Örömmel közöljük tehát a következő szabály-rendeletet, és hisszük hogy ez őszinte ürömünkben t. olvasóink, de nevezetesen fiatal szaktársaink teljes mértékben osztozkodnak.

8596. sz. A m. k. pénzügyministeriumtól.

Az erdőgyakornokok és erdészjelöltekre nézve fönálló rendszer az erdészet jelen igényeinek már meg nem felelvén, a következő szabályrendelet adatik ki.

Az erdészjelöltek ezennel megszüntetvén, jövőre csak erdőgyakornokok fognak fönállani.

Ezek kineveztetésük által az államszolgálatba fölvétetvén és a XII. dijosztályba soroztatván, azonnal fölesketettetnek és szolgálati idejük az első eskületétel napjától szabályszerüen beszámittatik.

Az erdőgyakornokok 80 krajczár és 1 forint napidijjal rendszeresittetnek.

Egy forint napidijjal rendszeresitett gyakornoki állomásra csak az tarthat igényt, a ki az erdészeti államvizsgát letette.

Hosszabb ideig és jelesen folytatott szolgálat után, (az illető hivatal) külön ajánlata folytán, ily erdőgyakornok 1 ft. 25 kr. és 1 ft. 50 krnyi napidijt is nyerhet.

A rendszeresitett gyakornoki állomásokra 80 kr. napidijjal oly erdésznövendékek is fognak kineveztetni, a kik államvizsgát még nem tettek, de az erdészeti szaktudományokat valamely erdőakadémián jó sikerrel végezték.

Azon gyakornokok, kik az államvizsgát a megszabott idő alatt le nem tennék, vagy ezen vizsgánál nem képesitetteknek bizonyulnának, minden fegyelmi eljárás mellőzésével és minden további igény nélkül elbocsáttatnak.

Hogyha erdésznövendékek a megszabott számon túl jelentkeznének, a kik az állami erdészetnél gyakorlatra lépni kivánnak, azok, fizetésre és kirándulási költségekre számot nem tarthatván és alkalmazásuk ideje szolgálati évekül nem számittatván, csak oly föltétel alatt fognak fölvétetni vendéggyakornokoknak, ha kimutatják, miszerint szüleik vagy más valaki által legalább 80 krnyi napidijnak megfelelő összeggel segélyeztetnek.

Ezen vendéggyakornokok elhelyezésénél és alkalmazási helyők megváltoztatásánál kivánatuk tekintetbe veendő, a mennyiben ez a vendéggyakornokok czélul kitüzött több oldalu és minden tekintetben megfelelő kiképzésével összeütközésbe nem jőnne.

Ha a vendéggyakornok erkölcsi és egyéb magaviselete, vagy szorgalma meg nem felel, az a további gyakorlattól eltiltatik. —

Az erdőgyakornokok kinevezése és a vendéggyakornokok fölvétele a m. k. pénzügyministeriumnak tartaték fönn.

Ennek alapján fölszólittatik (az illető hivatal) miszerint 4 hét alatt kimeritően indokolt javaslatot tegyen az iránt, valjon

hány erdőgyakornok volna az ottani erdészet, még pedig az igazgatóság, erdőrendezés és erdőhivatalok számára rendszeresitendő.

Egyúttal, az ottani erdőgyakornokok és erdészjelöltek kimutatása mellett, a gyakornoki állomások betöltésére nézve a kellően indokolt és a jelöltek összes okmányaival ellátott javaslat felterjesztendő.

Budán 1869. évi márczius 12-én.

A m. k. pénzügyminister meghagyásából.

Graenzenstein.

A megyei erdőfelügyelőségek mielőbbi felállitásának szüksége.

(Púza Jenő.)

Az urbéri viszonyok rendezése, a volt jobbágyok erdő- és legelő-illetőségének elkülönitése a volt földes úr birtokától s evvel összeköttetésben a tagositás hazánkban nagyobbrészt már befejeztetett, a m. kir. kincstári uradalmakhoz tartozó egyes községekben, ezen munka még jelenleg is folyamatban van, de rövid idő alatt be fog fejeztetni. A kincstári uradalmakban az elkülönités, többnyire barátságos megegyezés alapján kötött szerződések értelmében történik, mely czélszerü eljárás által, több alkalom adatik, a jobbágy kivánalmait lehetőség szerint figyelembe venni, és azokat alaposság esetében méltányolni.

Azon községekben, hol a tényleges elkülönités, ezen sorok irója által vitetett keresztül, az egy egész telek után kiadott legelő-, és erdő-illetőség nagysága nagyon különböző; némely községek ugyan is 16 holdnyi legelő-, és 8 holdnyi erdő-; mások ismét 18 holdnyi legelő-, és 12 holdnyi erdő-területet nyertek, holdját 1200□ öllel számitva.

Az összes urb. legelő-illetőségnek megfelelő terület hiánya esetében, az, az erdő területből pótoltatott, mi által némely községek terjedelmes erdőrészek birtokába jútottak, és mentől nagyobb volt egy urbé-

res község, annál több erdőterületet nyert; természetes hogy az erdőmegsemmisitő erő is ugyanazon arányban növekedett.

A három év előtt rendezett, volt urbéres községek közül némelyek volt földes uraik által már az elkülönités napjától kezdve mindennemü faizási szükségleteik kielégitésére nézve, a részökre kijelölt erdőterületekre útaltattak, a nélkül hogy az elkülönözési munkálat hítelesitése beváratott volna; az ily saját erdőterületekkel biró községekben az erdők valamint minden községi vagyon feletti legfelsőbb felügyelet a kerületbeli szolgabirók hatáskörébe tartozik, de ezen felsőbb felügyeletnek az emlitett községek erdőtereire nézve, semminemü czélszerü, vagy jótékony hatása nincsen, a mennyiben az illető szolgabirák részéről a volt jobbágyoknak, majdnem korlátlan szabadság engedtetik; erdeikben kényök szerént gazdálkodnak.

Hogy az ily községekben az erdőkezelés minő személyekre bizatik, arról alkalmam volt személyesen meggyőződni; nem múlaszthatom el tehát hogy ezen pseudo szaktársainkat, t. közönségünknek be ne mutassam: a községi jegyző személyében, van szerencsénk az erdészt tisztelhetni; egy volt jobbágy, tehát közönséges földmivelő személyében pedig, — a kihez a többi fajtársaknak több bizalmuk van, mint a jegyzőhöz — az erdőfelügyelőt, és egyszersmind az erdőmestert is a mennyiben az erdész ennek van alárendelve, az erdésznek úgyszólván semmi, — az erdőfelügyelőnek ellenben nagy a hatásköre, és a felelőség terhétöl egészen ment.

Azt hogy az ilyen szakavatlan, és tudatlan erdőkezelők működése, az erdőségre nézve káros, és veszélythozó, egy szakértő sem fogja kétségbe vonni, — különösen ha megemlitem minő rendszer követtetik a tüzifa, és egyéb faanyagok kiszolgaltatásánál. Tökéletes mellőzésével azon föltétlen szabálynak, mely szerint az egész erdőterület a forda éveinek megfelelő számu vágásokra osztassék, minden évben egy ily vágás letaroltassék, a levágott fa ölekbe rakatván a megállapitott kulcs szerént az illetők között ki osztassék, — mi egy 800—1000 holdnyi területen mindég eszközölhető, — a szép zárlatu jegenyefenyü szálerdőből, csak azon fatörzsek szedetnek ki, melyek a volt jobbágynak épen megtet-

szettek, tehát egyszóval az erdő szállaltatik; — a levágott fatömegben semmi mérték, s a kiosztásban semmi arány sem tartatik, a mennyiben az erdőfelügyelő, — kinek a fák kijelölése, ezek mennyiségének meghatározása, és azok kiadása, tulajdonképeni hivatását képezi — a telkek nagyságára, — mely szerént egyedül és legczélszerübben határoztathatnék meg, a failletőség nagysága és minősége, — semmi tekintettel nincsen; azonban elég figyelemmel viseltetik azok irányában, kik barátság, rokonság, vagy megvesztegetés utján, a külömben kérlelhetlen szívűt részökre megnyerhették; az ilyeneknek azután ugyancsak bőségesen, és szép fatörzsekben szolgáltatja ki illetőségöket, legyen bár ezeknek a telkök kisebb mint egy másodiknak; sőt azon eset is fordul elő miszerint az utóbbi annyi fát sem kap, a mennyivel tüzelési szükségletét fedezhetné, holott a fentebb emlitettek nemcsak hogy nem kénytelenittetnek a tűzifa takarékos fogyasztására, hanem még azonkivül a fölmaradt nagyobb mennyiségü rönkőket vagy deszka alakjában árusitják el, vagy pedig törzsenként a legújabban emancipált nemzet egyik tagjának jó olcsó áron adják el. Az ily igaztalanságok, visszaélések, és pusztitások, tudtommal ez ideig még semminemű törvényes hatóság által nem gátoltattak. *)

Arról, hogy a leírt kezelésnek minő nagy mérvü káros következményei vannak, jelenleg eléggé tanúskodnak a már emlitett csak három év előtt, — akkor a legszebb, és legjobb állapotban lévő — elkülönitett erdőterületek, mellyekben részint a zárlat megszakitása által, részint

---

*) Tettleg nem, bárha a községi erdők kezelésére és az ezek fölötti hatósági felügyeletre nézve a volt m. kir. Helytartótanács 1862 70658 sz. alatt szigoru és czélszerü rendeletet bocsátott ki, azonban ez csak írott malaszt maradt; az illető szolgabirák a dologhoz nem értvén, annak fontosságát fel nem fogván, vagy hivatali és hazafiui kötelességök iránt közönyösek lévén, azon üdvös intézményt ad acta tették. Hasztalan hozatnak a legüdvösebb törvények ha hiányzanak azon közegek melyek annak érvényt szerezni szakképzettségöknél és hivatali ügybuzgóságuknál fogva képesek. Mikor érjük meg hogy jó erdőtörvényünk legyen? Nem lesz majd „eső után köpenyeg," midőn majd lesz jó törvény de a községi (volt urbéri) erdők nagyobbrészt már elpusztúltak. Nem tartja-e a nm. k. belügyministerium szükségesnek hogy addig is míg a törvényhozás intézkednék, a községi erdőknek, ezen mostohán kezelt községi vagyonnak legalább fenntartásáról gondoskodjék? Szerk.

kedvezőtlen fegvésüknél fogva több holdnyi terület fatörzsei, a szél által vagy össze törettek, vagy helyeikből kidöntettek, föltehető tehát, hogy azon erdőterületek, a melyeknek más különben gondos, és szakértő kezelés mellet, legalább nyolcz évdizeden át, a községeket épület- és tűzifával kellett volna ellátniok, rövid idő alatt semmivé fognak tétetni, a mennyiben az emlitettekhez még az is hozza járúl, hogy az évenként fölhasznált fatömeg az egy évi átlagos fanövedéket túlhaladja.

Föltéve, hogy ezen időpont csakugyan bekövetkezik, és sok községnek nem lesz sem épületi, sem tűzifája, honnan, és mi módon fognak ezen érezhető bajaikon segiteni? — Sokan talán egész egyszerűen azt felelik kogy venni fognak a volt földesuraktól. Véleményem szerint ezen felelet által még nincsen a dolgon könnyitve, a mennyiben annak tényleges keresztülvitelére pénz szükségeltetik, és a szegény földmivelő ember ennek annyira hiányában van, hogy évi adóját is alig képes leróni; kényszeritve lesz tehát, hogy nyomorult viskojában meg ne fagyjon, lopni, és ez lesz alkalmasint a mód, mely által igyekezni fognak kedvezőtlen sorsukon segiteni.

Szükséges lenne tehát, — részint a földesúr és volt jobbágyai között, a falopások miatt bekövetkezendő kellemetlenségek; részint az utóbbiaknál előbb utóbb beálló, faszükség okozta nyomor, nemkülönben a faszükséglet pénzbeli megvétele által előidézett adófizetési képtelenség elháritása lekintekéből, — hogy az erre hivatott kormányközegek figyelmöket e tárgyra is kiterjesztenék, és hathatos működésöket oda irányoznák, hogy a már nagyon is szükségessé vált megyei erdőfelügyelőségek mielőbb fölállittatnának, és hogy az ezen hivatallal fölruházott, és hivatásuknak megfelelő képességgel biró egyenségek, szakértő ösmereteikkel mielőbb, a veszély bekövetkezése ellenében erélyesen működhetnének. —

Töredékek az abrudfalvi kir. kincstári uradalom erdőségeinek történetéből 1848 előtt.

Az abrudfalvi úradalom fekszik alsó fehérmegyében, s kiterjed Abrudfalva, Bucsum, Kerpenyes és Muska falvakra; ezekhez tartozott Zarándmegyében Bucsesd, melynek 905 hold területtel biró lombfa erdeje 1866-ban, (a nevezett megyének Magyarországhoz történt csatoltatása következtében) az aradi erdőhivatalba kebeleztetett be. Ezen úradalom erdőségei régi idők óta kizárólag a bányászat, és az avval foglalkozó népesség számára voltak fenntartva, s azokhoz a bányamivelés kizárólagos érdekében még a Vurs nevü fenyőerdő is csatoltatott, mely az előtt a topánfalvi úradalomhoz tartozott volt és Szohodol község határában fekszik.

Ezen erdőségek kiterjedését a következő táblázat mutatja:

Község	Lomberdő		Fenyőerdő		Vegyes erdő		Összesen	
	hold	□'	hold	□°	hold	□°	hold	□°
Abrudfalva . . .	5195	1285	8	—	358	345	5562	30
Bucsum	2136	251	1935	1528	2760	945	6832	1124
Muska	339	215	548	1440	4	640	892	695
Kerpenyes . . .	849	844	5	1000	8	200	863	444
Szohodol	—	—	627	—	—	—	627	—
Összesen . .	8520	995	3125	768	3131	530	14777	693

Ezen erdők egy négy négyszögmértföldnyi, háromszög alaku területen vannak elosztva, mely háromszögnek északi csúcsát az aranyos folyó érinti a muskai határon végig folyó Valea Ruzsinaszi és V. Stefancsi patakok beszakadásainál; délnyúgoti csúcsát régebben a bucsesdi erdők, most a Zaránd megye határát jelző Vulkán nevü mészszikla képezi, szürkés fehér, meredek falaival, mint óriási, távol vidékekre ellátszó határkő; délkeleti csúcsánál pedig a bucsumi határszélt képező, és a világhírü Detonátától nem messze eső Nyegrileásza hegy emeli fel magas hátát. E háromszögnek csaknem közepét foglalják el Abrudbánya,

Verespatak és Korna községek, melyek nem tartoznak a kincstári úradalomhoz s melyeknek határai mintegy 5000 hold kaszálót s legelőt, és 1000 hold szálas és cziheres erdőt foglalnak magukba, mely utóbbiaknak mintegy ¾-része magánosok, ¼-része pedig a községek tulajdona.

Ha valaki egy figyelmes tekintetet vet az abrudfalvi k. erdőgondnokság felügyelete alá adott úradalmi erdők térképére, meggyőződhetik arról, miszerént a népesség szaporodása által előtérbe szorúlni szokott birtok-terjesztés (erdőirtás útjáni foglalás) folytonos küzdelemben volt a bányászat fenntartása iránti érdekkel; mert bár az egész terület erdei ma már nagyon, de nagyon is szétszaggatva vannak, mindazon által ha azon egyszerű okoskodás, hogy az erdők elpusztitása a bányászatot, s ennek tönkre jútása a vidék összes népének kenyérkeresetét tenné semmivé, a népben tényleg nem élne: nem lehet képzelni oly népnél, a milyenné a közel multban vált a körül lakó népesség, s az erdészet azon mostoha állása mellett, a milyenbe jútott az 1848-an innen, hogy ne lett volna képes Abrudfalva az ő 5, Bucsum az ő 6 praediumával, továbbá Kerpenyes, Muska és Szohodol, ezen erdőrészeket annál is inkább semmivé tenni, minthogy a hegyi lakók szokása szerént a nevezett községek lakóinak házai és telkei majd minden erdőrészt körül keritenek, azokba minden irányban beszögellenek, a mi a felügyeletet szerfelett nehezíti, és a lopások elkövetésére lehető legnagyobb tért nyújt, míg az elorzott faanyagok gyors elhelyezésére Abrudbánya és Verespatak nagy tűzifa-, Verespatak, Korna és Bucsum nagy bányafa-, és a volt jobbágy községek épületfa-szükségletőknél fogva, legjobb alkalmat nyújtanak.

Nem lehet tagadni, hogy az 1848-ban hirdetett kommunisztikus eszmék, az azon inneni igazság szolgáltatási rendszer, s különösen a bányászat hanyatlása miatt más foglalkozás után látni kénytetett bányamunkásoknak életök fenntartására való törekvése, ne okozott volna az uradalmi erdőkben rendkivüli károkat; mindamellett ma még ott állunk, hogy ha elegendő figyelem fog fordittatni a birtokviszony kitisztázására *), s a rendezett birtok fenntartására; ha a politicai hatóságok

*) Mi fájdalom az erdélyi kincstári erdőknél mindeddig elhanyagoltatott!

részéről ezen törekvés kellőleg támogattatni fog, és ha a kormány a bányászatot észszerűen istápolni fogja: sikerülend az erdőkben véghez vitt pusztitások nyomait eltörölni, és azokat oly állapotba hozni, hogy képesek legyenek a népesség szaporodásával is fedezni a szükségleteket, valamint élelmet nyújtani azoknak, kik fuvarozással, vagy fafaragással foglalkoznak.

Igen kivánatos volna a jelen uralkodó viszonyok megérthetése végett az úradalom történetét megírni; de, fájdalom, az 1848—1849-diki szomoru catastrophák alkalmával úgy az úradalom, mint Abrudbánya városa, és minden magánosok levéltárai semmivé lettek.

Legyen szabad azonban megkisérteni, egy kis vázlatát adnom e történetnek.

1556-ban a zalathnai úradalom, mely alsóra (jelenlegi zalathnai), közbelsőre (abrudfalvi) és felsőre (topánfalvi) volt felosztva, a gyulafehérvári káptalanra íratott át, s ezt a káptalan 1615-ben még Fehérvár vagy Alba-Julia nevezet alatt mint tiszta úradalmi birtokot (pura fiscalitas) használta. 1715-ben Mártonfi György és Zalay báró Sztojka Zsigmond püspökségük alatt a közbelső zalathnai, vagy is abrudfalvi úradalom a fehérvári káptalan birtokától a bányászat emelése tekintetéből elszakittatott, s az óta mindig a kir. kincstár kezelése alatt állott.

Egy időben maga a szép szabadalmakkal ellátott Abrudbánya is jobbágy-községe volt az abrudfalvi kincstári uradalomnak, a mig Abrudbánya csatlakozva Verespatak és Korna községekkel, jobbágyi tartozásuk fejében 1 font poraranyat fizetni kötelezve magukat, urbéri tartozásuk alól menekültek. E font por-aranyat Abrudbánya a két községgel együtt 1848-ig pontosan fizette.

Mikor történt a megváltás? arról aligha ma a károlyfehérvári káptalan levéltárán kivül valahonnan felvilágositást lehetne meriteni. Abrudbánya városa levéltárában létezett okíratokból olyasmit lehetett kivenni, mintha Robert Károly király 1325-ben emelte volna Abrudbányát a szabad és kiváltságos városok sorába. Ugyanis létezett ott tőle egy adománylevél, mely adománylevelet valamint Zsigmond, úgy Mátyás király is megerősitett. Az pedig már köztudomásu dolog, hogy Abrudbánya, mely-

nek Verespatak és Korna praediumai valának, mint kiváltságos szabad bányaváros 1494-ben és 1508-ban aranyváltói hivatalt kapott, mely kiváltság 1518., 1530., 1557., 1579. és 1740-ben megerősitéseket nyert.

Abrudbánya és társközségei példájára később (talán 1700 körül) Abrudfalva, Bucsum és Kerpenyes községek egymással egyesülve kötelezték magokat váltságdíj fejében évenként 1 font poraranyat fizetni. Ajánlatuk elfogadtatott, szabadalmat is nyertek; de nem lévén vezetőjök, mint Abrudbánya és társközségeinek, vagy ki tudja mi más oknál fogva, kötelezettségöket évek során keresztül elmúlaszták teljesiteni, míg tartozásuk annyira nőtte ki magát, miként előnyösebbnek tarták a jobbágyi jármat ismét nyakukba venni, semmint a tartozás lefizetését magukra vállalni.

A kir. kincstár miután az úradalom igazgatását kezéhez vette (némelyek szerint) belátva, hogy a szolgálattételre köteles munkaerőt felhasználni kellőleg nem tudja, vagy meg lehet tán épen a fennebb emlitett kötelezettség múlasztás vitte a kir. kincstárt arra, miszerint egy vegyes bizottmány kiküldését eszközölte ki, melynek feladata a jobbágyi viszony rendezése leendett. E vegyes bizottmány vezetői Kibling és Hutter voltak, kikről Hutter és Kiblingféle bizottmánynak neveztetett.

E bizottmány a szolgálattételt illetőleg, egyezményre lépett az úradalom jobbágy-községeivel.

Ez egyezményt tárgyaló kötlevél kötelezte a jobbágyokat minden igás napszámot, mit robotban tenni kötelesek lennének, egy pengő garassal, — minden kézi napszámot pedig egy polturával megváltani; s így egy ökrös ember az ő 52 napszámát 52 garassal, a gyalogszeres pedig 52 polturával tartozott évenként megváltani.

E robott-díj mellett köteleztettek a jobbágyok „az úradalom határán belől minden a bányászat mivelése körül szükséges erdei munkát, (ölfa vágást és hordást, szénégetést úsztatást stb.) valamint az úradalom fuvarozásait (pl. a raktárok ellátását borral és gabonával) bizonyos megállitott, *de az idő-viszonyok változása alatt változás alá esendő díjakért végezni.*“ Mennyi ideig örvendhetett a két fél, t. i. a földesúr és a jobbágyközségek

e megállapodásnak, azt adatok hiányában, kimutatni nem tudom; de hogy nem sok időre el kellett kezdődnie a czivakodásnak, azt egyes események fenn maradott emléke bizonyitani látszik.

Ezen évek során át folytatott czivakodásnak eredetéről két különböző vélemény vagyon.

Az egyik a köznép száján forog s ez az: belátva a nép, miszerint reá nézve előnyösebb a jobbágy igát felvenni, semmint a roppant összegre nőtt váltságdíjt meg fizetni, a robotot zúgolódás nélkül több nemzedéken keresztül tevé, mígnem egy bucsumi ember, Petrinka, hivatalára nézt hegymester (Bergmeister), felleplezte halála óráján, hogy nála a gerendázat hasadékában egy nevezetes irománу lenne elrejtve. Ez irománу nem volt más, mint a felszabaditásukról szóló eredeti oklevél.

Ahogy ez oklevél kezükben volt, megkisértették ennek alapján szabadságukat vissza nyerni; nem gondolva arra, mi lehetett az ok rea, hogy ők a jobbágyi járom alá vissza estek.

A czivakodások eredetéről való második, a felvilágosodottak nézete oda üt ki: hogy bár meg volt állapitva az egymás iránti tartozás, a kötlevél egyik legnevezetesebb pontját nem vették elegendőleg figyelembe, t. i.: a jobbágyokat kényszeritették (miután az úradalom határán belől nem volt elegendő munka) a kir. kincstár részére egyébütt tenni le a szolgálatot; továbbá: az eredeti munkaár-szabályon soha változtatás nem történt, ha bár idő haladtával a munkabér más helyeken változott is.

Akármi lett légyen is eredete a czivakodásnak, annyi áll: hogy amíg egyik félnek bosszuságot, s a másiknak nyomoruságot, mind a két résznek roppant összegre rugó kiadásokat okozott.

Ha meg volt egyszer a kovász, mindig találtattak álapostolok, kiksaját érdekőkre dolgozva, azt éleszszék, — kik a népet kényes oldalán találva, nyomoruságra vezették azt mindannyiszor.

A felszabaditás és az erdők visszakapása reményével biztatta őket pl. Sofron az Oláhországi barát is, ki a rom. kath. vallással való egyesülést megakadályozni jött volt Erdélybe be. Ezzel biztatta Varga Katharina (e század 5-ik tizedében) kinek élhetőségre és — ha igaz — valami fontos perének folytatására kellett módot szereznie.

De fordult elő eset, hol vidéki paraszt ember állott az élre, s vitte a dolgot oda, miként a kormány kénytelen volt katonai erővel rendre útasitni a népet.

Három katonai végrehajtásról maradott fenn emlékezett: egyik 1790 körül, a második 1819-ben és a harmadik 1837-ben történt.

Az 1837-ki katonai végrehajtás (Militär-Brachium) okozói, illetőleg az ellentállás szítói bucsumi Zsurka Dumitru Voda, Czandreu Todoszie, és abrudfalvi Szimina (Csóra) Ilia voltak; de a háttérben állottak kormányszéki, megyei és még kincstári hivatalnokok is, mint izgatók (a többi között egy Csernátoni nevű enyedi ügyvéd). Ezen álapostolokat a nép jól fizette, s tanácsaikra Bécset is megkeresték többször.

Ha csupán a kincstár iránt tartozó kötelesség forgott volna szőnyegen, talán elnézte volna a közigazgatósági hatóság a nép kihivó magaviseletét, de miután ők (a bucsumiak keze között lévő, az 1607-ik évben Rákóczy Zsigmond fejedelemsége alatt kelt kiváltság levélnél fogva) magukat Abrudbánya- és társközségeivel egyenjogosultaknak érezték: a megyének is megtagadták az engedelmességet. A per ellenök hosszasan folyt. Zsurka-Dumitru, a fő izgató, a per folyama alatt meghalt.

A katonai végrehajtásra ki volt küldve egy Wieser nevü százados 4, vagy 6 század gyalogsággal, s egy osztály lovassággal, Pócsa parancsnoksága alatt.

A mint a katonaság oda érkezett, a hol a bucsumi út B. Cserbu torkánál betér B. Szát felé, találta az, az útban kirakva (zárvonal képében), a bányamivelés minden eszközeit, melylyel hihetőleg foglalkozásukat akarták jelölni. E jelvények felébe volt helyezve kiváltságlevelüknek a fejérvári káptalanból kivett hiteles másolata, vagy mások szerént egy kapán nyújtotta azt át egy bucsumi ember Wieser századosnak, melyet ez a kapáról kardjával levert. Erre egy bucsumi, vagy a százados, vagy a Pócsa lovának kantárját megragadta, mely tény a húszároknak jelül szolgált a nép közé rohanni, azt kardlapozni, s Bucsum-Szátba kergetni, hol számtalant elfogtak, egy udvarra bezártak, s az ügyben nyilvánitott maguktartásához mérve, mérték reájuk a 25-től 100-ig való botütéseket.

Bucsum-Szátban a katonaság nehány napig múlatott, — feladata

lévén tovább is hatolni; de a százados kiszállván viszgálatra, belátta, hogy a hegy tetejét ellepő nép a Piatra luj Kalimánnál lévő szorosban bajt okozhat, s így jobbnak tartotta Abrudfalva és Kerpenyes községekbe vonúlni. Az Abrudfalviak Szimina (Csóra) Ilia vezérlete alatt ellent akartak állani Abrudbánya határán, a mire az akkori városi főbírótól Csora Ilia engedélyt is kért, mely megtagadtatván, a katonaság bevonulása elébe semmi akadályt nem mertek többé görditeni, s azon percztől fogva a végrehajtás és a kötelességre való vissza térités minden akadály nélkül ment véghez.

Jellemző az akkori időviszonyokra nézt, hogy a katonaság (Abrudbánya kiváltsága erejénél fogva) engedélyt kért a város elöljáróságától a városon való keresztül vonulhatásra, mit meg is nyert; de azon kikötéssel, hogy a város határán belől szünjenek meg dobólni.

A szenvedett vereség, s a főbbeknek súlyos börtönnel való büntetése lehűtötte a nép vérét; mígnem nehányan a remélni meg nem szünő nép közül Brádon Varga Katharinával találkoztak, a ki ügyök állását magának elbeszélteté, ennek védelmét magára vállalá, s a kimaradhatatlan sikerről annál inkább jót mert állani; mivel (nyilatkozata szerint) több bécsi herczegi családdal rokonságban áll. A nép hitt neki! Rendes szállását Bucsumban tartá, s ha Abrudbányára, vagy egyébüvé mozdult, egész sereg testőrző kisérte. E sorok írója maga is látta őt Abrudbánya piaczán hétfőnként 40—50 fedetlen fejü oláhtól kisérve sétálni.

Ki volt tulajdonképen ez a Varga Katharina, és mi vitte őt reá a nép perének folytatását magára vállalni; azt mind e mai napig meg nem tudhatám!

Némelyek állitják: hogy egy kőhalmi kerekes hátra maradott neje lett volna, s hogy valami fontos perének folytatására nem lévén költsége, e miatt vállalta volna magára e szerepet, — mások kalandornőnek hiszik, ki a nép hivékenységét csalás végett akarta kiaknázni. — Akár mint lett legyen is a dolog, annyi áll, hogy egy párszor Bécsben tekintélyes helyeken megelőzőleg fogadták őt, s a vele ment kiséretet; mígnem a kormány közegei — rendetlenség kitörésétől félve, — közbe nem léptek. Ekkor — tán a 3-ik vagy 4-ik bécsi látogatásuk alkalmával, —

az egész követséget per sub (magyar nevét nem tudom) küldötték vissza Bécsből egész Brádig, hol vesztegetés, vagy szökés által sikerült nékiek őreiktől szabadulni, s mint jó sikerrel járt követség diadalmasan vonúlni be községeikbe.

Mondám előbb, hogy a kormány közegei is már veszedelmesnek tarták Katharinának működését, s e miatt elfogatására mindent elkövettek. — Legelőször fel volt híva a megye; de ez vagy nem akarta elfogatni, vagy nem tudott nyomára akadni; mivelhogy ő még az úradalmi hivatalnokokkal való összejöveteltől is tartozkodott. Egyszer a kormányszék egyenesen Abrudbánya hatóságát szólitotta fel a Katharina befogatására, azon okból; mert tudomás szerint Katharina gyakran megfordult a városban; mire a város elöljárósága azt felelte; hogy „ő nekie a nevezettel semmi baja nincsen és szomszédait, kikkel eddig békességben élt, s kik Katharinát mint szemők fényét őrzik, magára zúditani nem akarja.“

Az ügyek ilyetén állása alkalmával b. Saguna András (ki ez időben püspöki vicarius volt) felvállalta a Katharina befogatását.

Az 1848-ik év ó náptár szerinti Vizkereszt napja előtt való estve Saguna felkeresé Abrudbányára jövet, a bucsum-cserbuli erdőcsőszöket, s megparancsolá, hogy még azon éjjelre minden úradalmi erdőcsőszt berendeljenek az ispányhoz. A parancs pontosan telyesittetett, a csőszök még azon éjjel kikérdeztettek Katharina jelenlegi tartozkodási helyét illetőleg; de senki közűlök arról számot adni nem tudott.

Más nap Saguna maga mellé vévén az úradalmi és erdészeti hivatal egész személyzetét jókor reggel Bucsum-Izbitára hajtatott mert legtöbb bizodalma a bucsum-izbitai papban Szuts Gyorgyában volt. Itt (hihetőleg hogy a nép semmit se gyanitson szándékából) az egész vendégsereg számára nagyszerü ebédet rendelt meg; azután a templomba ment, hol az isteni tiszteletet végezte; ennek végeztével pedig a néphez emelte szavát, figyelmeztetni akarván azt, hogy Katharina hamis úton jár, őket csak csalja; mert ha igaz úton járna, nem félne tisztességes emberek között is megjelenni; továbbá kérdé: miért nincs ő most ott?

Hadd nyilatkozzék nékie a nép előtt szándéka felől, s ha ez jó, még az ő részéről is támogatást remélhet!

E beszédére egy Pitok nevü ember, ki párszor Katharinának kisérője volt bécsi útjában, azt kérdé, akarják-e az urak, hogy Katharinát oda vigye. És Saguna nyilvánitott kivánságára, azonnal elő keritette őt, onnan, honnan senki sem álmodá, t. i. a bucsum-izbitai templom szomszédságából.

Mihelyt Katharina a templomban megjelent, azonnal térdre ereszkedett a vicarius előtt, de ez nyájasan felemelte, s miután egy pár kérdést intézett volna hozzája, ebédre innepélyesen meghivá és karjára fűzte őt, intvén az ispánsági hajdunak, hogy nyissa meg a menetet. A mint a menet az izbitai pap laka felé haladt, a nép örömében, hogy vezérnőjük ily kitüntetésben részesül, magán kivül volt.

A papnál, a megrendelés szerint, a szának készen állottak, s a helyett, hogy Katharinát ebédre vezette volna Saguna, hirtelen maga mellé ülteté a szánba, s hajtani parancsolt!

Katharina belátva veszedelmét, segélyért kiáltott, s egy cserbuli Ónits nevü ember csakugyan el is kiáltá magát, hogy ne hagynák vezérnőjüket elragadtatni, de Zsurka Kandin (a mostani erdőcsősz Zsurka Juon testvére) azon minden embert meglepett nyilatkozatára, hogy „a ki mozdúlni mer helyéről, azt tüsént agyon üti,“ — elhagyák menni a szánakat; mert bár volt egy pár közelebb az urakhoz, kik a lovak kantárát megragadták, de ezeket részint ostorcsapásokkal, részint a lovak segitségével hamar lerázták nyakukról.

Az elindulás oly gyorsan történt, hogy a Vicarius kiséröinek felöltönyei is mind a papnál maradtak, s a leggyorsabb hajtással mentek át a Dialu-Maré-n, s csak annak Zalathna felőli lábánál, az úgynevezet Keszajoknál pihentek meg egy perczig, honnan Katharinát Zalathnára vitték.

A gyors hajtás szükséges is volt, mert a nép a hegyen keresztül vágott, s ha a Vicarius és kisérete csak egy pár perczig is késik, a bucsumcserbuli emlékkőnél utólérik, s onnan nehéz lett volna a menekülés.

Katharinát Zalathnáról Károly-Fehérvárra vitték fogságba. 1850-ben még ott volt; 1851-ben találták őt a nagyszebeni útban, s ugyanazon

évben kormányrendelet következtében mint szökevényt keresték. Az után eltünt, s hogy mivé lett . . . . nem tudhatni.

1848-ban a népvezéreknek az erdők oda igerésével sikerült a népet táborba szólitni.

Valamint ragaszkodik a nép a száj hagyomány útján reá maradott azon hédelemhez, hogy egykor a vidék erdei mind az övéi valának, úgy követeli az 1848-ban egy és más meggondolatlan ifjoncz szájáról ellebbent igéret teljesitését.

A régibb időben itt is, mint talán mindenütt a hazában az erdészet alárendelt szerepet játszott; alá volt pedig rendelve az előbb Abrudbányán később Abrudfalván székelő úradalmi ispányságnak. Az ispányság függött az erdélyi kir. kincstár alatt álló, zalathnai administratori hivataltól, mely igazgatta az offenbányai, topánfalvi (felső), abrudfalvi (kőzbelső) és a zalathnai (alsó zalathnai) uradalmakat. Ő volt feje e vidék bányászati, kohászati, kémlészeti és aranyváltói hivatalának.

Az administratori hivatal székhelye Zalathna, elnöke az administrator volt; tagjai: a kohó nagy mint a kohászati és kémlészeti ügyek előadója; a bánya-mérnök (ki egyszersmind bányatörvényszéki tanácsos is volt) mint a bányászati, az aranyváltó mint az aranyváltást targyazó ügyek, és a praefectus, mint úradalmi és erdészeti ügyek előadói; továbbá a segédszemélyzet. A perlekedések folytatása végett alkalmazva volt egy állandó álladalmi ügyész egy segéddel. —

Mint fennebb mondám Abrudfalván az erdészet az ispányságnak volt alárendelve, kezelője pedig egy alárendelt tiszt (Überreiter) 100 ft. fizetéssel és lótartási átalánynyal; segédszemélyzete igen kevés számu csősz, 20 ft. évi fizetéssel és 56 ft. lótartási átalánynyal.

Az erdőkezelő hivatalnok teendője volt az ispányság ellenőrködése alatti faútalványok kiállitása, tűzifavágatás a hivatalnokok és az aranyváltói hivatal szükségletére; kötelessége volt az erdőket bejárni, a tetemesebb károkat az ispányságí hivatalnak bejelenteni, néha vadászatot tartani, sat. A kihágók, ha jobbágyok voltak a járásbíró által, ha Abrud-

bánya és társközsége polgárai, a főbíró, vagy hegymester által büntettettek meg.

A kártérités egy 1827-ben megerősitést nyert árszabály szerint történt, melyben tekintet nélkül a fa nemére, vagy használhatóságára a-hány hüvelyk vastag volt a fa; annyi krajczár volt az ára.

E század második évtízedében új lendületet vett az erdészet. — Ugyanis akkori főerdőmester és kincstári tanácsos Rath Ignácz kieszközölte, hogy az erdők felméressenek és szabályoztassanak.

E végből maga köré gyűjtött egy csoport oskolázott fiatal embert, kiket a felmérés elméleti és gyakorlati részére mindaddig tanitott, míg ezek saját erejökön képesek valának a reájók bizott munkálatot folytatni.

Azonban Rath hirtelen elhalt, s követője a nagy munkát, mondhatni a befejezésnél, t. i. midőn már csak a letisztázás és a munkálat hitelesitése volt hátra, félben hagyta.

Ezen, mintegy 70000 ftba került munkálatnak habár befejezve soha sem volt, volt az a haszna, hogy meglévén az akkori felvételi térképek, tudja az ember legalább, mekkora kiterjedésüek voltak az erdők azon időben, és hogy képes volt nehány jeles fiatal, oskolázott emberrel megkedveltetni az erdész életet, kikből, azon korhoz mérve, igen használható erdészek váltak.

Az 1831-ik esztendőben Rath fennebb emlitett tanitványai egyikére bízatott az abrudfalvi úradalom erdeinek kezelése, mégpedig ezen szomoru körülmények között:

1-ször. A felügyeleti személyzet amely, (mint fennebb emlitve volt) igen csekély számú, rosszúl fizetett egyénekből állott, bele volt szoktatva a néppel hivatalos kötelességből eredő fáradságát is megfizettetni.

2-szor. A faizásban, lett légyen az útalványozott, vagy szolgalomfa, semmi rend nem uralkodott. Így például az erdőcsősz a hivataltól kiállitott útalványra tetszése szerénti vastagságu fát jegyezhetett, és pedig a honnan nékie tetszett; a mely visszaélésből keletkezett azután az, hogy a vásárló, ha jól ki akart jőni, tehetsége szerént egy húszast, vagy egy tallért is adott az erdőcsősznek fáradsága jútalma szine alatt. Nem lévén a szolgalom sem rendezve, a jobbágy onnan, a honnan neki tet-

szett, azt a fát, a mely jobban hasadt, levágta, egy részét vagy néha az egészet is elvitte, néha a maga számára, néha pedig eladni Abrudbányára, vagy Veres-patakra, a nélkül, hogy e visszaélésben meg lett volna akadályoztatva.

3-szor. Az erdők közé magokat befészkelt lakosok — birtokaikat kiterjesztendők, — mindenfelé irtottak, s ha valamelyik rajta kapatott s a személyzet által feljelentetett; legfennebb a krajczáros árjegyzék szerénti kártéritésre itéltetett és testi büntetést szenvedett; de arra hogy e jogtalan foglalások a kamara részére visszafoglaltassanak, vagy érettök legalább a birtokossági jog elismerése tekintetéből valami kevés haszonbér fizettessék, arra senki sem gondolt.

4-szer. A Vurs nevü fenyőerdő ⅓-része a szél által le volt döntve.

5-ször. A Doszu-Mare és Zsámene nevü bükkös erdőket a Verespatakiak éjjelenként felfegyverzetten nagy számmal megtámadták, s míg egy része védelemre fegyverekkel készen állott, más része a fákra ragasztott számtalan gyértyák világánál vágta a fákat. A könnyebben hasitható részt elvitték, a többi ott maradott. A Verespatakiak által okozott rombolás mekkoraságát el lehet képzelni, ha mondom, miszerint az általok hátra hagyott hulladékot 12 évig hordották az után taxa mellett tűzifának.

6-szor. Ezen úradalom szomszédságában fekvő Bleseny és Dupepiatra községek lakói annyira megtámadták volt az erdőket, hogy a szolgálati személyzet nem volt elégséges ellenökben azokat meg védeni; hanem néha az úradalmi falvak lakóit is ki kellett állitani a védelemre.

Ily körülmények között lehet képzelni, hogy az illető hivatalnoknak marokra kellett szoritani a dolgot; ha tisztét lelkiismeretesen betölteni akarta.

Nagy feladat állott e zilált viszonyok rendezésében az illető előtt de azon szerencsés körülmény, miszerint azon időben minden a kezelést érdeklő intézkedés iránt, ha ez nem eredett az illető kezelő hivatalnoktól, legalább véleményt kértek tőle, és hogy a fennebb nevezett egyéniségben egy oly ember vette a gyeplőt kezébe, a ki mind a néppel,

mind elöljáróival; mind pedig azon egyénekkel, kik állásoknál fogva segitséget nyújthattak tervei foganatositására, meg tudta magát kedveltetni.

Legeiőször a szolgálati személyzet számát igyekezett nevelni, mi sikerült is annyira, miszerint 1836-ban az már egy erdősáfárból, egy alerdőszből és 21 csőszből állott.

A csőszöknek illetékök rendesen kijárván, meg volt tiltva valakitől ajándékot fogadni el.

Miután a szolgálati személyzetet azon számra képes volt emelni, hogy féligmeddig a kihágások ellenében gátat vethetett; egy pár tekintélyes verespataki embert kézre keritett, s azokat az illető közigazgatósági hivatalnok által példásan megbüntettette, mely fogás által tökéletesen megtörte a nyakas verespatakiakat.

Hasonlólag bánt el a bleseniekkel és dupepiatraiakkal.

Abrudbánya lakói számára tűzifáúl őlfát vágatott. A verespataki és kornai lakosok részére, kikhez szekérút nem vezetett, 1832-ben oly engedményt nyert ki, hogy (hetenként kétszeri hordás mellett) egy lóval egy évre 2 ft. 24 krért, gyalog szerrel 40 krért a bányaépitő fától visszamaradott hulladékot útalványozni lehessen.

Nem szünt meg a már megkezdett munkát, t. i. a bányafa kiadását a legfelsőbb engedmény (Sófalvi B. t. k. 1 rész 214 lap) határaiba szoritani vissza; miután tapasztalta, miként bányaépitő fa czíme alatt egyéb czélokra tetemes mennyiségü fa fordittatik, és a bányász czíme alatt olyan is részesül az ingyen javadalomból, kinek tulajdonképen azt élvezni nem lenne joga.

Ezt oly képen tudta kivinni, hogy az illető bányahatóságokat (bányamesteri hivatalokat) barátságos egyetértés utján mint egy kényszeritette minden egyes egyén szükségletéről bizonyitványt adni. — A bányamesteri hivatalok segédszemélyzetök segitségével mindig képesek voltak a szükséglet mennyiségét kipuhatolni, s ha netalán valakinek eszébe jútott volna kijátszani őket, az illető erdőcsősz által feljelentetvén, keményen megbüntettetett.

Az erdőirtások nagy részének visszafoglalását 1836-ban kivitte, mely visszafoglalt irtások vagy haszonbérbe adattak, vagy beültettettek.

1837-ben a pálinka főző jobbágyokra az elhasználandó fa árában egy évre 12 ft. p. p. róvatott; így róvattak meg a fazékasak, kenyérsütők stb. azok t. i., kik a fát kereskedési czikkek előállitására használták. É róvat alá estek a bányakovácsok is, a hulladék fából égetett szén használatáért.

Belátva azt, hogy némely a bányászatra használandó darabok, mint pl. a bányában a fapálya sinei, a pallók, zúzda-nyílak, zavarékládák és ezek oldalfalai előállitásánál sok fa vesztegetődik: 1837-ben kieszközölte egy fűrészmalom épittetését Bucsum-Izbitán.

1837-ben a krajczáros tarifa helyébe újat állitott össze. A mi a faeladás körűli eljárást, a vásárlók és haszonvevők ellenőrzését illeti, czélszerűnek tartom egy 1848-ban e tárgyban felterjesztett kimutatásnak kivonatát adni; azért hogy az újabb időkben részint a körülmények hatalma alatt, részint pedig felsőbb parancsolatok után életbeléptetett, illetőleg lépett változások, s azoknak czélra vezetősége (?) annál inkább kitünjék. E kimutatás szerént adatott:

1-ször. Tűzifa a jobbágyoknak

a) háztartási szükségre bizonyos meghatározott napokon, az erdőgazdászat szabályait szem előtt tartva, szekér-, ló- sat. terűszámra egy család számára 2 töm köb öl.

b) pálinka főzésre az erdőhivatal által kiállitott, s az ispánysági hivatalban 12 fttal megfizetett útalványra, adatott egy üst számára 7,2 töm köb öl.

c) Kenyérsütésre kereskedés végett, oly módon, mint b) alatt egy sütőkemenczére 3 töm köb öl.

d) bányakovácsoknak mint b)- és c)-alatt 3 töm köb öl egy műhelyre.

e) a bányamunkásoknak, kik tulajdonképen nem voltak jobbágyok, adatott hetenként kétszeri, lóval való hordás mellett 2 ft. 10 krért 3 töm köb öl, hátan hordva 40 krért 1 töm köb öl feküfa.

2. Ölfa az erdőhivataltól kiállitott s az ispánysági hivatalban kifizetett útalványra.

3. Gazdasági épitő és eszközfa.

a) a jobbágyoknak és az útak épitésére. Miután az erdőhivatal segédszemélyzete által, meggyőződött a szükségességről, útalványozta a kért mennyiségü fát szálfa-, darab- vagy szekérszámra; az erdőcsőszöknek azután kötelességük volt ügyelni arra; vajjon az illető kizárólag a kért czélra használja-e azt?

b) a nem jobbágyoknak az 1839-ben megerősitett árszabály szerint szálfa-számra árultatott az épitőfa.

4. Bánya-épitő-, munka- és eszközfa.

a) egyátalában. Minden bánya birtokosnak igénye lehetett a szoros értelemben vett bánya-épitő-, munka- és eszköz-fát ingyen kaphatni; de hogy a visszaélések megszüntettessenek, mindenki kötelezve volt bizonyitványt hozni az abrudbányai bánya-mestertől, a topánfalvi aranyváltótól, vagy az abrudbányai bányanagyi hivataltól, vagy pedig szóval kellett bizonyittatni a kerpenyesi, bucsumi vagy abrudfalvi bánya-mesterek által, mely bizonyitás után megkapta a szükséges útalványt; de az erdőcsőszök bármelyike jogositva volt felügyelni, vajjon az illető arra a végre használja e fel a fát a mire kérte?

b) különösen. A bánya és zúzda melletti őrházak épitésére, a kereskedésre készitett bányaeszközök előállitására, továbbá, némely a zúzda egyes részeihez szükségeltető fákat az 1839-ben megerősitett árszabály szerint kellett megfizetni.

Megjegyzés képen nem tartom feleslegesnek felemliteni, hogy habár az akkori időben uralkodó körülmények egy felől késztették, más felől módot nyújtottak a bányásznak a lehető mennyiségü fát útalványoztatni, s habár a bányászati épitésekre az egész törzsnek mindig csak egy részecskéjét használták is fel: nem vala képes az erdőhivatal az 1-ső pont alatt felemlitett szükségleteket csupán hulladék-, vagy feküfa képében szolgáltatni ki. Különösen a jobbágyoknak járandó tűzifa kiadása a felállitott, törvény által meghatározott alakban azért nem szolgáltathatott ki; mert onnan, a hol ilyes fekü- vagy hulladék-fát találhattak volna is, gyakran teljes lehetetlen vala a tűzifát a hegyeken elszórva fekvő házaikhoz szállitani; de ha a lehetőség meg is lett volna, alig

hiszem, hogy kényszeritési módot lehetett volna e részben alkalmazni azért, mert a házak közelsége az erdőkhez, akármely rendszabálylyal daczolni engedte a lakókat.

Belátta a felsőség káros voltát a jobbágyok befészkelődésének az erdők közé, s igyekezett is segiteni az által, hogy 1842-ben elrendelte véleményt adni arról; mi úton lehetne kisajátitani azon birtokokat, melyeknek fekvése káros a kincstári birtokra nézve, és kiknek birtokait kellene kisajátitani.

1843-ban felterjesztetett a terv 66 abrudfalvi és 29 bucsumi lakos birtokának kisajátitása végett, mely a mellett hogy a kincstárnak kiszámithatlan és tán soha többé nem foganatositható előnyöket igért, csak mintegy 14000 forintba került volna; azonban ez is, mint sok más üdvös dolog keresztül nem vitetett soha.

Az abrudfalvi erdők sajátságos kezelése minden ágának hű képe lőn itt vázolva, úgy amint abba is, mint a hon összes viszonyaiba korszakot alkotólag nyúlt be az 1848—1849-iki véres katasztrófa minden fennálló, jó és rosz intézményt felforgató, összszezavaró keze.

Hogy miként sikerült a forradalom után az arra hivatott közegeknek a felforgatott jogfogalmak káószából kibontakozni, az abrudfalvi erdőségeknek a volt jobbágyok- és a bányászathozi viszonyainak gordusi csomóját megoldani, azt megkisértjük alkalmilag egy más czikkben vázolni. — y.

A lombtakarmány értéke.

A lomb különböző nemeit a bennök rejlő szerves tápanyagok menynyisége szerint, vegytani kisérletek nyomán, a következő rendbe lehet sorozni:

Mezgés égerfa	82,6
Tölgy	82,0
Mogyoró	80,3
Gyertyán	79,9
Juhar	79,4

Nyír	78,4
Rezgő nyár	76,7
Kislevelü hárs	76,2
Vörös berkenye	76,2
Akácz	76,1
Nagylevelü hárs	75,5
Kecske fűz	75,0
Szil	73,2
Bükk	72,0
Hamvas éger	70,7

míg ezekkel szemben a szintén vegytanilag megvizsgált rétifű csakis 59,2% szerves tápanyaggal bír.

Protein anyagokat tartalmaznak 14%-ig és azon felül: hamvas éger, nagylevelü hárs, juhar, mogyoró, tölgy, kislevelü hárs; 13-tól 11%ig: akácz, kecskefűz, szil, vörös berkenye és tölgy; 11%-ig: nyír, bükk, rezgő nyár, mezgés éger, gyertyán, — tehát azon lombtakarmány, mely 14% protein anyaggal bír, legenytartalmu alkatrészeire nézve, egyértékű a sarjúval lóherével vagy lúczernával.

Minél jobbkor nyesetik a lomb tavaszszal (tehát májusban) annál legenydúsabb.

A legenytől ment oldható részek, a lombnak 60—70%-kát, tehát korülbelől a tökéletes száraz lombtakarmánynak ⅔-részét teszik, melyből eszerént 12—15%-kal többet birnak, mint a réti széna.

A mondottak után tehát tagadhatlan, hogy a lombnak csaknem legtöbb neme, nagyobb takarmányértékkel bír, mint a jó réti széna, mi oda útal, hogy jövőre a lomb nyerésére takarmány gyanánt több figyelmet forditsunk.

Megemlitve itt a lombtakarmány értékét, — nem leend fölösleges arról gazdasági szempontból még a következőket megjegyezni. A lombtakarmány a mezeigazdaságnak, főleg szénaszűk vidékeken s években nagy segitségére szolgál, igen alkalmas téli takarmányt szolgáltattván az kivált juhak és kecskék számára.

A lombtakarmány gyüjtésénél követendő eljárás igen egyszerű, és

csak arra kell vigyáznunk, hogy a tavaszszal, vagy nyáron át nyesett lombot, már félszárazon, az az míg a galyak még hajlékonyak, kévékbe kötözzük, csak azután száritva ki azt végképen, mi ha megtörtént, rendeltetése helyére szállitjuk el, még pedig korán reggel, míg a lomb a harmattól nyirkos, mert különben a rakodás alatt leveleiből sokat veszitene. —

Hogy a lomb nyesése az erdők mivelésére káros befolyással ne legyen, — csak az erdők szélein álló, vagy pedig csak oly fákról kell azt nyesni, melyek rövid időn vágás alá kerülnek. A botfaüzem a lombtakarmány nyerését nagyon is elősegiti.

Az etetés után hátra maradt galyakat, tüzelő anyagul lehet felhasználni.

Légtüneti észleletek Selmeczen 1869.

	Január		*Február*		*Márczius*	
	Hányadikán		Hányadikán		Hányadikán	
Hőmérsék (Réaum):						
átlag	—	—3,3	—	+2,6	—	+1,4
legnagyobb .	4. d.	+3,6	17. d.	+7,8	30. d.	+9,6
legkisebb . .	23. és 25. r.	—12,0	14. r.	—1,4	6. e.	—4,5
Légnyomás (p. von.):						
átlag	—	316,0	—	314,7	—	309,5
legnagyobb .	17. e.	319,9	6. r.	319,2	5. r.	312,6
legkisebb . .	27. e.	311,9	28. e.	310,3	12. e.	304,2
Páranyomás (p. v.):						
átlag	—	1,3	—	2,0	—	1,7
legnagyobb .	4. d.	2,4	11. d.	2,7	16. d.	2,5
legkisebb . .	11. r.	0,2	17. e.	1,0	26. r.	0,5
Nedvesség (százalékokban): átlag . . .	—	80	—	80,0	—	74,0
legnagyobb .	14. r. d. e.	100	1. d. 7. r. és 16. r.	100	27. d.	96
legkisebb . .	11. r.	14	17. e.	37	26. r.	30
Felhőzet (derü = 0, boru = 10) átlag .	—	6	—	6	—	6

	Január		*Február*		*Márczius*	
	Hányadikán		Hányadikán		Hányadikán	
legnagyobb .	13. 14. 16. 22. 24. 29. 30.	10	1. 5. 7. 11. 12.	10	3. 9. 11. 12. 14. 21. 23. 24.	10
legkisebb . .	11. 17—19	0	9. 17. 18. 20.	0	13.	1.
Szélirány (százalékokban), É.	—	—	—	—	—	1,6
K.	—	1,8	—	5,8	—	1,6
DK.	—	3,5	—	1,9	—	13,1
D.	—	—	—	1,9	—	—
DNy.	—	38,6	—	34,6	—	26,2
NyDNy.	—	1,8	—	3,8	—	—
Ny.	—	22,8	—	26,9	—	16,4
NyÉNy.	—	5,3	—	3,8	—	3,3
ÉNy.	—	26,2	—	21,2	—	37,7
Szélerő: (szélcsend = 0, orkán = 10) átlag	—	2	—	2,5	—	2,6
Csapadék összesen (p. vonal): . . .	—	28	—	7	—	21
mely januárban 2-szeri eső- és 5-szöri hó-, februárban 2-szeri eső- és 2-szeri hó-, márczius-ban 3-szori eső- és 6-szori hóbol származott.						

Minő befolyást gyakorol az erdő a légköri csapadékok mennyiségére és a viz elpárolgására?

A „revue des eaux et forêts" után közli M. B.

E kérdés egy pár évvel ezelőtt Franczia-országban újra előtérbe lépett, s különösen Vaillant marsall intézkedései folytán több helyütt foglalkoztak megoldásával.

Az e körüli eljárás abból állott, hogy úgy az erdőben, mint az erdőn kivül esőmérőket állitottak fel. Két éven át folytatott vizsgálatok eredményei azonban anyira elütnek egymástól, hogy a kérdést még maig is megoldatlannak lehet tartani.

Ugyanis igen sok függ az erdők különböző fanemeitől, a fák korától, tömöttebb vagy ritkább állásától stb., továbbá attól, hogy minő helyen állittattak fel az esőmérők, s hogy ez utóbbiak mekkora nagyságuak voltak. Mivel világos, hogy az eredmény igen különböző lesz, ha az esőmérők csepegők alá, vagy jobban védő lombozat alá kerülnek; e két szélső határ közötti közép viszonyt pedig pontosabban meghatározni és fölkeresni lehetetlen.

Mathieu a nancy-i erdészeti tanintézet aligazgatója oda nyilatkozott, hogy e kérdés pontosan mindaddig megoldva nem lesz, míg az eddig folytatott vizsgálati mód meg nem változtattatik oda, hogy egy erdővel boritott tér légköri csapadékának kinyomozott menyisége egyenesen csak a térnek erdőtlenitése után talált légköri csapadékkal hasonlittassék össze; mert az erdők nem csupán az általuk boritott, hanem az őket körülvevő erdőtlen térek csapadék-menyiségére is befolyást gyakorolnak.

Mathieu a nancy-i vizsgálati állomásnál még azon kérdés megoldását is foganatba vette: „mennyi az elpárolgott víz mennyisége az erdőben és az erdőn kivül?“ Mely kérdés megoldása egyedül, nem vezethet ugyan annak meghatározására, hogy minő befolyást gyakorol egy tér erdős vagy erdőtlen állapota a légköri csapadékok mennyiségére, mindazonáltal annak magyarázatát lényegesen elősegitendi.

A Nancy melletti vizsgálati állomás e kérdést illetőleg érdekes adatot bir felmutatni. Ugyanis az 1867. év ápr., máj., jun., jul., aug., sept. és oct. hónapjaiban összesen tett az erdőn kivüli elpárolgott vizmenyiség 0,41400 met. és az erdőbeni 0,08250 met. Azaz ez utóbbi ötször kevesebb, mint a szabad téreni.

Különféék.

Az erdészeti alsó államvizsgák Kaposvárott 1868-ban. A nmgu. magy. k. földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumnak Pesten 1868-ik évi junius hó 16-án 2862—369 szám alatt kelt rendelete

folytán az erdészeti alsó államvizsgák Somogymegye székhelyén Kaposvárott is megtartattak a megyeház nagy termében. A kinevezett bizottmány elnöke Kitzberger József, bizottmányi tagok pedig Pallisch Károly erdőfelügyelő és Kvapil R. erdőmester voltok. A vizsgára megjelent négy egyén a vizsgát mind kiállotta, s tetszés szerint a magyar vagy német nyelvet használhatta. Kákosy László,

egy a négy közül.

A fenyü pohók az erdeifenyü veszedelmes ellensége (Kiefernspinner, Phalena bombix pini) a porosz királyi erdőkben Xanten mellett annyira elszaporodott hogy annak bábjait (cat. holdanként mintegy 450000) emberi kéz által felszedetni lehetlenné lett, a miért is az erdőre nézve nagyon hasznos sertésnek segitségéhez folyamodtak. E czélból 10—12 sertés fogadtatik bérbe naponként és darabonként a mi pénzünkben számitva 45 krért. A sertések nem barangolhatnak szabadon hanem hordozható cserények által az erdőnek naponként csak egy kisebb terére szorittatnak, a melyet azután az ottani főerdész bizonysága szerént tökéletesen ki is tisztitanak.

A nyirfát megcsapolni rendesen úgy szokták, hogy midőn a rügyek fakadnak, elérhető magasságban a törzset megfurják, a lyukba illő csövet dugnak, s az ezen kifolyó nyírvizett alátett edénybe felfogják, Ez azonban a fának mindég tetemes megsértésével jár s ha bár a furt lyukat később peczekkel be is dugják a fa mindazonáltal, kivált ismétlés esetében a megcsapolást megsinyli. Nyirvíz nyerése végett jobb tehát az alsó lefüggő ágak egyikének végét levágni s annak meghegyezett és legörbített végét egy ugyanazon ágvégre kötött széles száju üvegbe dugni, melyben nyirvíz még szeles időben is minden veszteség nélkül összegyül. Használat után a nyitott ágvéget be kell szurokkal vagy viaszszal tapasztani vagy legalább megégetni hogy a további czéltalan és káros nedvfolyás megszünjék.

Igen czélszerü, patentirozott földfúrót hírdet Runde gépgyára Hannoverában. E fúrót használni lehet talajvizsgálatokra, faültetésnél, állásgerendák, sasfák, telegráfrúdok beállitásánál, egérfészkek kiásására a mezőn sat. Használata könnyü és gyors, s köves földben is le-

hetséges; a lyukak oldalai kemények és simák maradnak. Az árak, a fúróval kiásható lyuk átmérője szerént, következők:

Átmerő, hüvelyk:	Ár, tallár:
5	$2\frac{3}{4}$
6	3
7	$3\frac{1}{6}$
8	$3\frac{1}{2}$
9	$3\frac{5}{6}$
10	$4\frac{1}{2}$
12	$5\frac{1}{2}$
15	$6\frac{2}{3}$
18	$7\frac{2}{3}$

A kertészet óriási mérvben üzetik Mette Henrik quedlinburgi birtokán, hol 3000 morgen (1320 bécsi hold) csupán vetni való mezei és kerti veteméný- és virágmagvak termelésére van szánva. A mezőgazdasági növények közül miveltetik mindenféle répafaj, mindenféle takarmánynövény, hüvelyes növények, olaj-, fűszer-, festék és gyógyszernövények; a konyhazöldségek közül minden faj képviselve van. A dísznövények és virág-fajok száma mintegy 5000-re megy! — A berendezés nagyszerű, a rend és tisztaság bámulatos. Az öntözésre megkivántató vizet, az illető csőszerkezetben, melylyel egy díszes szökőkút is össze van kötve, egy nagy gőzgép hozza mozgásba. A virágpolczokat több mint 100.000 cserép virág dísziti. A növényházak, valamint szükséges lakházak igen jó ízléssel épitvék. Rendszerint 600—800 személy van elfoglalva, 45 kertész felügyelete alatt. — Azon kivül, hogy évenként nagy összeg adatik ki guánóra s már mesterséges trágyára, még jelentékeny mennyiségü marha is tartatik e czélból. A szárasztók-, gazdasági épületek-, magtárak-, növényházak-, virágpolczok-, melegágyak-, s más hasonló épületekbe mintegy 115.000 tallér van befektetve. —

Dr. Hellriegel növénymivelési kisérletei szerént a buza akkor éri el a termés maximumát, ha a talajban 70, a rozs pedig akkor, ha a talajban 63 milliomodrész assimilálható légenytartalom van. Ha a légenytartalom ezen úgynevezett minimálértéknél nagyobb, akkor a fölösleg már semmi hatást sem gyakorol a termésre; ellenben a mily

arányban száll annak menynyisége ezen értéken alól, oly arányban csökken a termés is. A következő kimutatásból, hol a termés maximuma a buzánál 100-zal, a rozsnál 90-nel jelölve, láthatni, hogy mily közel állnak a fennebbi elv szerént kiszámitott értékek a kisérlet útján nyert értékekhez.

Egy milliom rész talajban volt assimilálható légeny:	A kiszámitott termés viszonyszáma:	A valóban nyert termés viszonyszáma:
	Búzánál:	
70 rész	100	100
59 „	80	77
42 „	60	64
28 „	40	41
21 „	30	30
14 „	20	19
8 „	10	7
	Rozsnál:	
63 „	90	90
56 „	80	74
32 „	60	54
28 „	40	43
21 „	30	28
14 „	20	20
7 „	10	9

Czélszerü kenöcs a fanemüek megóvására. Alkalmazható lécz- és deszkakeritések, melegágy-fedő és üvegháztáblák sat. megvédésére! E kenőcs készitése könnyü és olcsó: fris, jól elzárva tartott és legjobb minőségü czementet tejjel addig kell köven dörzsölni, míg az a közönséges asztalosfesték vastagságát megkapja. E kenőcsöt gyalulatlan deszkára vagy léczre kell felkenni. Kétszeri vagy legfeljebb háromszori bekenés elegendő a fa elkorhadását és elégését megakadályoztatni. E kenőcs czélszerüségéről a Chemnitzen felállitott gazdasági kisérleti állomás tanuskodik.

Szerkeszti és kiadja: **Wagner Károly.**
Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmecz, 1869. Nyomatott Mihalik István-nál.

1ra Tábla

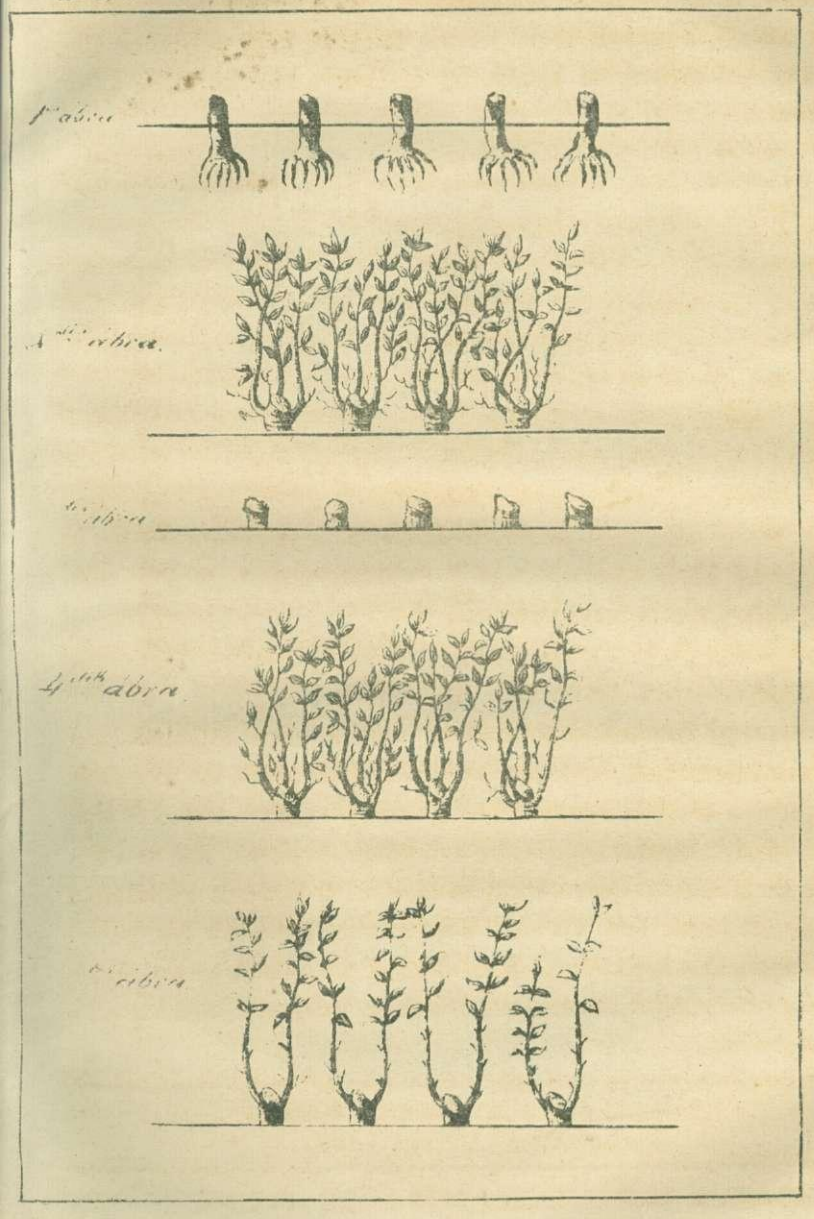
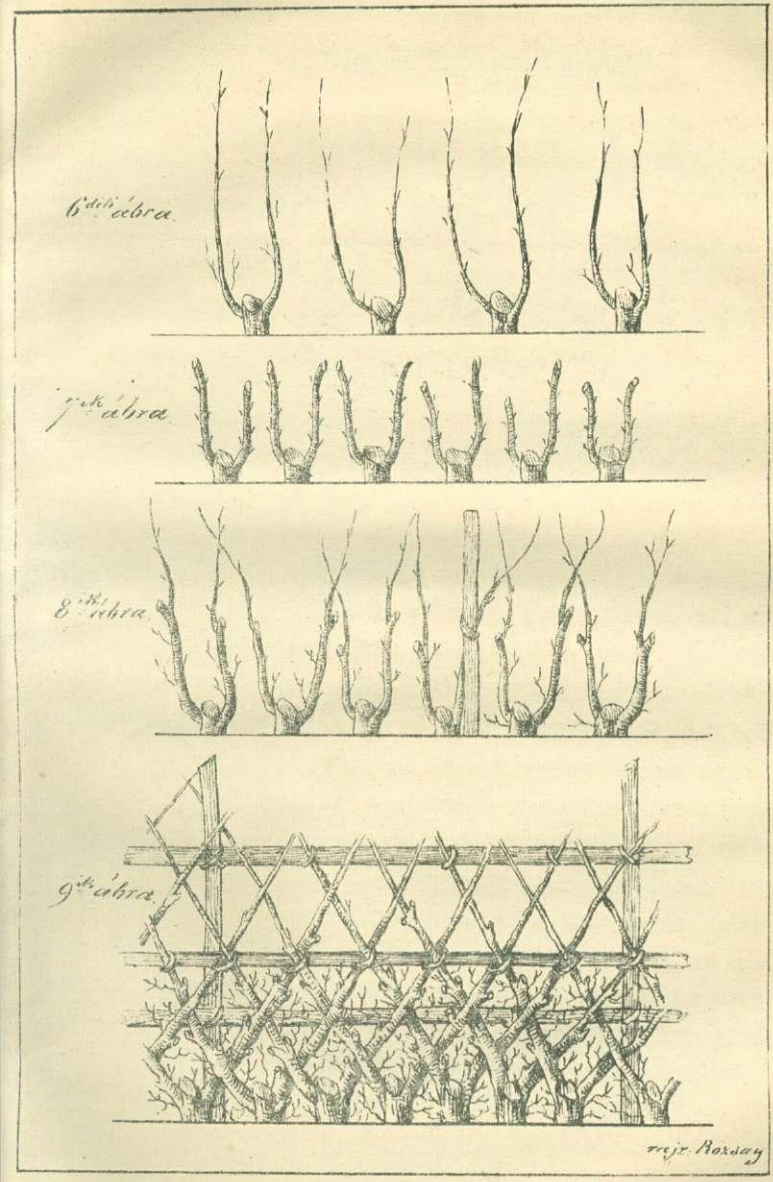
2.ik Tábla